Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 298 (10895) | 1978 чылдың декабрь 29, пятница | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп

ЧОН ЭҢ ТӨЛЕПТИГЛЕРНИ АДАП ТУР

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга кандидаттарны депшидип эгелээн

Соңгулда кампаниязы бодунуң чугула болгаш харысалгалыг үе-чадазынче кирген: ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга кандидаттарны депшидери бүгү чуртта декабрь 27-де эгелээн.

ССРЭ-ниң чаа Конституциязын хүлээп алганының соонда бир дугаар эртер соңгулдаларга белеткел политиктиг болгаш күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүннүң байдалында эртип турар. Чурттуң күрүне эрге-чагыргазының дээди органынга болуп эрткен сөөлгү соңгулдалардан бээр эрткен оруунче хая көрүнмүшаан, совет улус партияның XXV съездизиниң шиитпирлерин, онгу беш чылдың планныг онаалдаларын күүседиринге чедип ап турар чедиишкиннерин чоргаарал-биле демдеглеп турар. СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 чыл) Пленумунуң шиитпирлери, эш Л. И. Брежневтиң чогаалдары ажылчы чоннарны күш-ажылчы чаа-чаа чедиишкиннерже сорук кирген.

Советтер чуртунда соңгулдалар — ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар дугайында Хоойлуда илергейлеттинген социалистиг демократияның артык күштүүнүң чайыннапчак херечизи болур. Соңгукчулар улус депутаттарының кандидаттарынга ажылчыннарның, колхозчуларның болгаш интеллигенцияның эң төлептиг болгаш ат-алдарлыг төлээлекчилерин депшидип турар. Соңгукчулар депутаттарның кандидаттарынга бир дугаарында Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң удуртукчуларын адап турар.

РСФСР, Москва

Найысылалдың мурнакчы бүдүрүлгези — санаалга-аналитика машина заводунуң ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш албан-хаакчылары боттарының хуралынга бедик көдүрлүүшкүннүг келгеннер. Заводтуң байырлал шиичилиг кылдыр дерип каан клувунда: «Партияның XXV съездизиниң шиитпирлерин күүседир бис!», «СЭКП-ге алдар!», «Социалистиг демократия делгерезин!» деп лозуңнарны азып каан.

Президиумда СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү, СЭКП Москва хоорkomунуң бирги секретары В. В. Гришин, СЭКП Москва хоорkomунуң база СЭКП Бауман райкомунуң секретарьлары, бүдүрүлгениң мурнакчылары болгаш чаартыкчылары, бүдүрүлгеде партия болгаш хөй-ниити организацияларының төлээлекчилери.

Коллективтиң хуралын, завком даргазы Н. Д. Терещенков ажыткан.

— Ам болур соңгулдалар чурттуң ниитилел-политиктиг амыдыралынга онза ужур-дузалыг болур. Эрге-чагырганың эң дээди органнарынга боттарының төлээлекчилерин совет улустуң боду соңгуп ап турары улусчу эрге-чагырганың ёзулуг-ла илергейлээшкини ол болур — деп. ол чугаалаан.

Трибунада—завод парткомунуң секретары В. В. Хованский:

— Кезээде чонга бараан боол чоруур төлептиг кижилерни совет улус күрүне эрге-чагыргазының дээди органынга депутат кылдыр соңгуп турар. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга бистиң Бауман соңгулда округунуң талазы-биле Ленинниң улуг херээниң уламчылакчызы, Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң база делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң шылгараңгай ажылдакчызы СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Леонид Ильич Брежневти депшидер деп саналдап тур мен деп ол чугаалаан.

Хуралдың киржикчилери бо саналды туруп келгеш, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны-биле уткаан. В. В. Хованский эш Л. И. Брежневтиң амыдыралының дугайын тодаргай чугаалаан.

— Леонид Ильич чурттуң дээди эрге-чагырга органынга хөй чылдарның дургузунда бистиң депутадывыс боол келген. Чурттуң күчүзүн быжыглаар, ооң моон соңгааргы чечектелиишкинин хандырар болгаш совет улустуң чаагай чоруун бедидер дээш ол аажок улуг ажылды боттандырып турар. СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң база ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязының шиитпирлери, эш Л. И. Брежневтиң Пленумга кылган чугаазында айтышкыннар болгаш түңнелдер чогаадыкчы күш-ажылга эки перспективаны ажыткан.

Бистиң чедип алган бүгү чедиишкиннеривис — СЭКП-ниң политиктиг угланыышкынының ленинчи өттүр көрүүшкүнүнүң амыдыралчы күжүнүң, партия ТК-ның, ооң Политбюрозунуң организакчы болгаш политиктиг чайгылыш чок ажылының, эш Брежневтиң могаг чок ажыл-чорудулгазының үре-түңнели-дир. Леонид Ильичини депутаттың кандидадынга депшидип тура, ооң совет кижилерниң аас-кежиин база чаагай амыдыралы дээш доктаамал сагыш салыышкынынга өөрүп четтиргенивисти илергейлеп турар бис. Леонид Ильичиге үшкү «Алдын Сылдыс» медальды болгаш Ленин орденин тывысканы-биле холбаштыр аңаа чүректиң ханызындан изиг байырны чедирбишаан, ооң хөй талалыг ажыл-чорудулгазынга чаа-чаа чедиишкиннерни күзеп тур бис. Эш Л. И. Брежневке «Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш» делегейниң Ленинчи шаңналын болгаш делегейниң өске-даа шаңналдарын тывысканы бүгү делегейге тайбыңны быжыглаар херекке ооң киирип турар салыышкынын бедии-биле үнелеп көргени ол болур.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга эш Л. И. Брежневти депшидер дугайында саналды коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы, мастер Г. М. Моисейкин, корректор И. В. Данилина, цех начальниги В. И. Федотов изиг-биле деткээн.

Москваның саналга-аналитиктиг заводунуң ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан, албан-хаакчыларындан Эвилел Совединге соңгулдалар талазы-биле Москва хоорайның Бауманның № 3 соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат кылдыр СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы **Леонид Ильич Брежневти** депшидер дугайында доктаалды бир үн-биле хүлээп алган.

Эш Л. И. Брежневке байырлыг чагааны аажок улуг көдүрлүүшкүн-биле хүлээп алган.

Москваның Н. Э. Бауман аттыг Техниктиг дээди училищезиниң Культура бажыны «Чон биле партия кезээде чаңгыс аай», «СЭКП-ниң ленинчи ТК-зы делгерезин!», «Улустуң чаагай чоруу болгаш аас-кежииниң дугайында сагыш салыышкыны дээш партияга, Леонид Ильич Брежневке өөрүп четтирдивис!» деп лозуң-плакаттар-биле шиметтинген турган. Алдарлыг бо дээди өөредилге чериниң студенттериниң болгаш аспиранттарының, профессор-башкы составының, ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының хуралын Москваның Техниктиг дээди училищезиниң профэвилел комитединиң даргазы В. М. Никитин ажыткан.

Кафедра эргелекчизи профессор Ю. М. Смирновка сөс берген. Ооң чугаалааны болза:

— Коммунистиг тургузуушкуннуң бүгү участоктарында бистиң Төрээн чуртувустуң чедиишкиннинге совет кижилер чоргаарланып турарлар. Ол бүгү болза Коммунистиг партияның, улуг Ленинниң ажыл-херээниң чайгылыш чок база шынчы уламчылакчызы, амгы үениң шылгараңгай политиктиг ажылдакчызы эш Л. И. Брежневке баштаткан ооң Төп Комитединиң, ТК-ның Политбюрозунуң шудургу үре-түңнелдиг ажыл-чорудулгазы-биле сырый холбашкан. Теорияны чогаадыкчы хөгжүдеринге болгаш коммунистиг тургузуушкуннуң практиказынга, партияның айыткан планнарын боттандырарынга Леонид Ильич боду үнелеп четпес салыышкынны киирип турар. Л. И. Брежневтиң ажылдарында болгаш чугааларында, ооң «Бичии чер», «Катап тургузуушкун», «Кур чер» деп номнарында бодалдар болгаш айыттынган чүүлдер бистиң ниитилелдиң политиктиг база угаан-бодал амыдыралын улам байлакшыдып турар. Эш Леонид Ильичини бис Совет Эвилелиниң ленинчи тайбың даштыкы политиказының удуртукчузу кылдыр көрүп турар бис. Ол политика бистиң Төрээн чуртувустуң бүгү делегейге бедик ат-алдарын, делегейниң бүгү ак сеткилдиг кижилериниң ханы хүлээп көрүүшкүнүн чедип алырын болдурган.

Москва хоорайның Бауманның соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат кылдыр СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневти МДТУ-нуң коллективиниң өмүнээзинден депшидерин оратор саналдаан.

Ол саналды дыңмиттиг адыш часкааны-биле уткаан болгаш адыш часкаашкыны дыка үр үргүлчүлеп турган.

Эш Л. И. Брежневтиң кандидатуразын хуралга чүве чугаалаан эштер, студент комсомолчу Е. С. Масленникова, МДТУ-нуң экспериментальдуржулга заводунуң каңнакчызы коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы К. В. Бухарев база ол-ла дээди өөредилге чериниң партком секретары Л. М. Терешенко олар деткээн.

Москва хоорайның Бауманның № 3 соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат кылдыр **Леонид Ильич Брежневти** депшидер дугайында доктаалды хурал бир үн-биле хүлээп алган.

Эш Л. И. Брежневке байырлыг чагааны хуралдың киржикчилери улуг көдүрлүүшкүн-биле хүлээп алган.

Эш Л. И. Брежневти Москва хоорайның Бауман соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидатка ол ышкаш Москвада «Большевик» даараныглга бүдүрүлге каттыжыышкынының база Бүгү-эвилелдиң В. И. Ленин аттыг электротехника институдунуң хуралдарының киржикчилери бир үн-биле депшиткен.

«Трехгорная мануфактураның» Ф. Э. Дзержинский аттыг комбинадының ажылчыннарының, инженер-техниктиг ажылдакчыларының, албан-хаакчыларының ниити хуралы байырлалдыг байдалга эрткен.

Национальдар Совединге соңгулдалар талазы-биле Москва хоорайның № 1 соңгулда округунуң талазы-биле РСФСР-ден ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат кылдыр СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгинни ол комбинаттың коллективиниң өмүнээзинден депшидерин аргыкчы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры В. А. Погибелева саналдаан.

— А. Н. Косыгинни талантылыг организакчы болгаш удуртукчу дээрзин совет кижилер эки билир—деп ол чугаалааш, мынчаар уламчылаан.—Коммунистиг тургузуушкуннуң херээнге бараан болур, улус ажыл-агыйын улам ыңай хөгжүдер талазы-биле партияның шугумун амыдыралга боттандырар, бистиң Төрээн чуртувустуң тайбыңын болгаш айыыл чок чоруун быжыглаар талазы-биле күрүнениң болгаш партияның ажылынга ол бодунуң күштерин база байлак дуржулгазын берип турар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга Алексей Николаевич Косыгинни депшидер дугайында саналды деткиириинче хуралдың киржикчилерин оратор кыйгырган.

Бо саналды капитал тудугнуң улуг инженери В. И. Косарев, пөс аргыкчызы Н. И. Бондарь, слесарь Н. Т. Смирнов, шылар контролёру Н. И. Петухова олар база деткээн.

Совет кижилер СЭКП-ниң иштики болгаш даштыкы политиказын изиг-биле чүүлдүгзүнүп, Төрээн чурттуң күчү-шыдалын шалыпчы күш-ажыл-биле быжыглаарынга долу шиитпирлиг деп олар чугаалааннар.

Национальдар Совединге соңгулдалар талазы-биле РСФСР-ден Москва хоорайның № 1 соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга **Алексей Николаевич Косыгинни** депшидерин хуралдың киржикчилери чаңгыс үн-биле доктааткан.

Москвада прожектор заводунуң ажылчыннарының, инженер-техниктиг ажылдакчыларының болгаш албан-хаакчыларының соңгулда мурнунуң хуралынга электромонтажчы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Б. Ф. Карташев чүве чугаалаан.

Эвилел Совединге соңгулдалар талазы-биле Москва хоорайның Перово соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга Москваның прожектор заводунуң ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан СЭКП-ниң Политбюро кежигүнү. партияның Москва хоорай комитединиң бирги секретары Виктор Васильевич Гришинни депшидер саналды оратор киирген.

Бо саналды участок начальниги, цехте парторганизация секретары В. М. Степанов, конструктор бюрозунуң начальниги В. А. Окунев, мастер М. А. Косарева, заводтуң ВЛКСМ комитединиң секретары В. И. Шамякин, бүдүрүлгениң директору М. П. Гарин олар деткээн.

Эвилел Совединге соңгулдалар талазы-биле Москва хоорайның Перово соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга **Виктор Васильевич Гришинни** депшидерин хурал чаңгыс үн-биле доктааткан.

Эвилел Совединге соңгулдалар талазы-биле Москваның Кунцево соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга **Дмитрий Федорович Устиновту** депшидер дугайында доктаалды чаңгыс үн-биле хүлээп алган.

«Зеленоградстрой» эргелелдиң № 111 тудуг эргелелинге соңгулда мурнунуң хуралы болган.

— Ам болур соңгулдалар бистиң чуртувустуң амыдыралынга онзагай ужур-дузалыг боол турар. Бүгү делегейниң хүлээп көргени ССРЭ-ниң чаа Конституциязы үре-түңнелдиг ажылдап турар — деп, изоляция кылыкчызы И. П. Прокопенко чугаалаан. —Чаа Конституция СЭКП-ниң XXV съездизиниң тоогулуг шиитпирлерин, онгу беш чылдың даалгаларын күүседиринче совет кижилерни хей-аът киирип турар. СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 ч.) Пленумунуң шиитпирлери, аңаа эш Л. И. Брежневтиң чугаазы Зеленоградтың ажылчын-тудугжулары-

(Уланчызы 3-кү арында).

УЛУГ ЧЕДИИШКИННЕРИ ДЭЭШ

ССРЭ-ниң хөмүр-даш үлетпүрүнүң министерствозунуң «Карагандауголь» каттыжыышкынының Костенко аттыг, «Гуковуголь» каттыжыышкынның Октябрьның 50 чылы аттыг болгаш «Гидроуголь» каттыжыышкынның «Нагорная» деп шахталарының шахтёрларынга, инженерлеринге болгаш техниктеринге, бүгү ажылчы чоннарынга, партия, профэвилел болгаш комсомол организацияларынга.

Эргим эштер!

Бо беш чылдың үш чылдарының планныг даалгаларын болгаш хөмүр-даш тывыжының талазы-биле 1978 чылда хүлээп алган социалистиг хүлээлгелерни силерниң коллективтериңерниң хуусаа бетинде күүсеткениниң дугайында күш-ажылчы рапорттарны СЭКП Төп Комитеди сеткил ханыышкын-биле хүлээп алган. Беш чыл эгезинден бээр силер 22 миллион тонна хире, ооң иштинде пландан ажыр бир миллион тонна ажыг кокстуг хөмүр-дашты болгаш антрацитти казып тыпкан болдуңар. Бо үениң дургузунда бүдүрүлгениң немелде күчүлерин ажыглалга киирбейн тургаш, бүдүрүлгелерге хөмүр-даш тывыжын 1,3 миллион тоннага өстүргеңер, бо дээрге улуг чаа шахтаны ажыглалга кииреринге деңнежир боол турар.

Бир шахтадан бир хонукта 1 муң болгаш оон-даа хөй тонна хөмүр-дашты казып тывар дээш хөмүр-даш үлетпүрүнүң шахтёрлар бригадаларының шимчээшкининиң силерниң шахталарыңарга эң бедик шынарлыг чадаже көдүрүлгенин демдеглээри чугула. Күш-ажылды организастаарының мурнакчы аргаларын чер болганга нептереткениниң, даг техниказын эки ажыглааныңыц, дагжыларның профессионал мергежилиниң бедиткениниң ачызында ажылдап турар бүгү шахталарга хонукта 1400—2000 тонна хөмүр-дашты казып тывар арга тургустунган, ол чорук бүдүрүлгелерге бүгү техник-экономиктиг көргүзүглерни дыка экижидерин болдурган.

Силерниң күш-ажылчы чедиишкиннериңер—ниитилел бүдүрүлгезиниң ажыктыын бедидер дугайында СЭКП-ниң XXV съездизиниң айтыышкыннарын боттандырарынга тодаргай, ажыл-агыйжы чоруктуң үлегер-чижээ боол турар. Бо дээрге, бүдүрүлгелерни перспективтиг хөгжүдериниң, шахталарны чогуур үезинде белеткээриниң, бүгү чаа, депшилгелиг чүүлдерни нептередириниң дугайында доктаамал сагыш салыышкынның түңнели. Партия, профэвилел болгаш комсомол организациялары, ажыл-агый удуртукчулары дагжыларның бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарынга болгаш эки дыштаныырынга таарымчалыг байдалдарны тургузар талазы-биле үре-түңнелдиг улуг ажылды чорутканының түңнелинде бүгү бүдүрүлге подразделениелери даалгаларны база социалистиг хүлээлгелерни чедиишкиннниг күүсеткен. Шахталарда чыдып каап турар коллективтер чок. бүгү ажылчы чоннар ажылдап кылыышкынның тургускан нормаларын ажыр күүседип турар.

СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 ч.) Пленумунуң шиитпирлеринге харыы кылдыр бо беш чылдың дөрткү чылының даалгазын хуусаа бетинде күүседир болгаш пландан ажыр 315 муң тоннадан эвээш эвес хөмүр-дашты казар дугайында силерниң чаа социалистиг хүлээлгелериңер улуг чүүлдүгзүнүүшкүннү ап турар.

Костенко аттыг, Октябрьның 50 чылы аттыг болгаш «Нагорная» деп шахталарның дагжыларының бүдүрүлгеде бар курлавырларны ажыглаар, хөмүр-даш тывыжының ажыктыг чоруун бедидер талазы-биле үнелиг эгелээшкини чурттуң бүгү шахтёрлар коллективтериниң изиг деткиишкинин алыр болгаш бистиң Төрээн чуртувустуң одаар чүүл деңзигүүрүн улгаттырарынга дузалаар дээрзинге бүзүреп турар мен.

Күш-ажылчы улам улуг чедиишкиннерлиг болуруңарны силерге күзедим, эргим эштер.

Л. БРЕЖНЕВ.

ТӨРЭЭН ЧУРТТУҢ ШАҢНАЛДАРЫН ТЫВЫСКАНЫ

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев декабрь 27-де Кремльге бөлүк эштерге Төрээн чурттуң шаңналдарын тывыскан.

Шаңналды тывсып тура, эш Л. И. Брежнев мынча деп чугаалаан:

Хүндүлүг эштер!

Чаа чылдың бүдүүзүнде силерниң-биле ужуражып турар-дыр бис. Ол чорук бистиң ужуражыышкынывысты онза шынарлыг, ийи дакпыр байырланчыг болдуруп турар-дыр. Силерниң шуптуңарга, ыязы-бүрү салгалдың, ыязы-бүрү чүткүлдүң кижилеринге кел чыдар Чаа чыл-биле болгаш Төрээн чурттуң шаңналдары-биле чүректиң ханызындан байыр чедирерин күзедим.

Совет эртемниң хөгжүлдезинге делегейде сураглыг эртемден Николай Васильевич Цицинниң хөй чылдыг күш-ажылының үлүү улуг. Аңаа бөгүн Ленин орденин база «Кадыр болгаш Маска» ийиги алдын медальды тывсып турар-дыр.

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, идепкейлиг болгаш дидим бүдүштүг Эдуард Амвросиевич Шеварднадзени Ленин ордени-биле шаңнаан. Грузияның партия организациязының удуртукчузунуң албан-дужаалынга ол республикага-даа, чуртка-даа ат-алдарны чедип алган.

Ленин ордени-биле Николай Тимофеевич Глушков база шаңнаткан. Өңнүг металлургияга ол хөй чыл болгаш үре-түңнелдиг ажылдап келген, ам ол элээн каш чыл дургузунда ажыл-агыйның чугула органы болур Өртектер талазы-биле күрүне комитедин удуртуп турар.

Бөгүн Октябрь Революциязы ордени Михаил Сергеевич Горбачевка тывсыры меңээ улуг өөрүшкүнү болдуруп турар. Чурттуң чугула тараалаң черлериниң бирээзи болур Ставропольеге ажылдап тургаш, ук шаңналды ол чедип алган. СЭКП ТК-ның секретары харысалгалыг чаа албан дужаалынга Михаил Сергеевич аңаа шынар болгаш ажылга инициативтиг чоруун болгаш кызымаккай чоруун илередир дээрзинге идегеп тур мен.

Кадык камгалалын, медицина эртемин хөгжүдеринге ачы-хавыяазы дээш Арам Яковлевич Абрамян Октябрь Революциязы орден-биле шаңнатткан. Ол бежен ажыг чылдар дургузунда кижилерни эмнеп келген. Бодунуң кадыкшылын аңаа эки эмнедип алган кижилерниң санын адаары берге.

Бөгүн шаңнатканнарның аразында Анатолий Карпов база бар. Ону таныштырганының хереэ чок. Делегей чемпиону дээш куженишкинниг маргылдаага ол бодун болгаш бистиң чуртувусту төлептиг-биле төлээлээн. Ооң спорттуг эрес чоруун Күш-ажылдың Кызыл Тук ордени-биле демдеглээн.

База бир өөрүнчүг хүлээлгени — армия генералының Сылдыстарын эштер Вадим Александрович Матросовка болгаш Семен Кузьмич Цвигунга тывсырын күүседир ужурлуг мен. Шеригниң ол бедик аттарын тывысканы-биле силерге чүректиң ханызындан байыр чедирдим.

Силерге шуптуңарга, эргим эштер, эки кадыкшылды, аас-кежикти, амыдыралга болгаш күш-ажылга чаа чедиишкиннерни күзедим.

Оларның күш-ажылын бедии-биле үнелеп көргени дээш Коммунистиг партияга, ооң ленинчи Төп Комитединге, Совет күрүнеге, Леонид Ильич Брежневтиң бодунга чүректиң ханызындан өөрүп четтиргенин шаңнатканнар илереткеннер. СЭКП-ниң XXV съездизиниң тоогулуг шиитпирлерин чедиишкинниг күүседир, социалистиг Төрээн чурттуң күчүзүн быжыглаар дээш, бистиң чуртувуска коммунистиг ниитилелди тургузарының херээнге боттарының бүгү күштерин, билиглерин болгаш дуржулгазын моон соңгаарда бээрин олар бүзүреткеннер.

Шаңналдарны тывсып турда СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазының Бирги оралакчызы В. В. Кузнецов, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. П. Георгадзе, албаның өске-даа кижилери олурушкан.

(СЭТА).

Л. И. Брежнев шериг начальниктерин хүлээп алган

СЭКП Төп Комитединиң Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев армия генералы В. И. Петровту, генерал-полковник-инженер Н. Ф. Шестопаловту, генерал-полковник Г. И. Салмановту чаа томуйлаттырыышкыннары-биле холбаштыр декабрь 28-те Кремльге хүлээп алган.

Ол шериг начальниктерни чаа албан-дужаалдарга томуйлааны-биле холбаштыр эш Л. И. Брежнев оларга изиг байырны чедирип, оларга онааттынган харысалгалыг сорулгаларны күүседиринге чедиишкиннерлиг болурун күзээн.

(СЭТА).

ЧОГУУР ТҮҢНЕЛДИ ҮНДҮРЕР

Бо чыл төнеринге чедир каш-ла хонук арткан. Республиканың дыка хөй үлетпүр бүдүрүлге коллективтери, ажылчы чоннары СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 ч.) Пленумунуң шиитпирлеринге, аңаа СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң чугаазында айтышкыннарга, а ол ышкаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң тоску чыыжының онгу сессиязының шиитпирлеринге сорук кирип, политиктиг болгаш күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүннүг ажылдап турар.

Онгу беш чылдың үшкү чылының планныг даалгаларын болгаш социалистиг хүлээлгелерин хуусаадан эрте күүседири дээш социалистиг чарыштың мурнуку одуруунга «Каа-Хем» разрезтиң, «Тыва кобальт» комбинаттың, автосептелге заводунуң, «Росводпром» каттыжыышкынының демир-бетон кылыглар заводунуң, «Тыва кодээ тудуг» трестиң коллективтери үнген. Бо болгаш өске-даа коллективтерниң чедиишкиннинг ажылы ажылчы чоннар ортузунга организакчы болгаш масса-политиктиг ажылды партия организацияларының күштелдирип, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң хемчеглерин боттуу-биле ажылдап кылып, күүседип турар аргаларының түңнели болур. Чижээ, мурнунда чылдарда хожудангай турган Шуурмактың ыяш пунктузу, Кызылдың туүйбу заводу автомобильдерниң техниктиг хандырылга станциязы, Кызылдың эът комбинады, Шагаан-Арыгның ыяш ажыл-агыйы дээн ышкаш коллективтер бо чылын деӊ-дески ажылдап, ону чедиишкиннинг доозуп турар.

Ынчалза-даа чамдык үлетпүр бүдүрүлге черлериниң партия организацияларының болгаш удуртукчуларының план корум-чурумун сагыыр, организастыг чорукту быжыглаар хемчеглерни чедир албайн турарындан Кызылдың пиво заводу, балык заводу, «Тудуг кезектери», «Тыва даг-дүгү» комбинаттар, Чадааның, Бай-Хаактың хлеб заводтары, Кызыл-Мажалыктың, Элегес-Аксының туүйбу заводтары, Туранның, Сарыг-Септиң райүлетпүр комбинаттары дээн ышкаш коллективтер күрүне мурнунга хөй өрелиг боол турар. Январь-ноябрь айларда сайгарылга планын—15, продукция бүдүрерин—14, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерин—17 бүдүрүлге коллективтери күүсетпээн.

Удавас республиканың үлетпүр бүдүрүлге коллективтери уткуштур планнарны болгаш социалистиг хүлээлгелерни алыр болгай. Хожудаашкынныг коллективтер, тус-тус кижилер чок болзун дээш социалистиг чарышты улам калбартып, ооң дээштиин чедип алыры чугула. «Бистерге чарыш дугайында хоозун шуугаазын, чулчуруушкун херек чок... Бистерге ажыл-херекчи, ёзулуг-ла массаларның ортузундан тывылган, миллион-миллион кижилерни көдүрүп, сорук киирер аргалыг ындыг эгелээшкиннер херек» деп эш Л. И. Брежнев СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 ч.) Пленумунга онзалап демдеглээн. Бо айтышкынны партия организациялары болгаш ажыл-агый удуртукчулары кайда-ла амыдырал кырында күүседип, чарыштың дээштиин чедип алган болдур, ындыг коллективтер хожудаашкынны шалыпкын узуткап болурун практика көргүзүп турар. Чижээ, Кызылдың районнар аразының «Сельхозтехника» каттыжыышкынының партия организациязы болгаш администрациязы техниканы септээриниң болгаш кезектерни катап тургузарын бригадалар аразынга шууштурулга аргазын ажыглаарынче киирип, күш-ажыл төлевирин кылганын барымдаалап төлээринче шилчидип, бригадаларны керээлиг ажылдаарын кыска хуусаа иштинде чедип алганының түңнелинде ол хожудангай турган бүдүрүлге мурнакчыларның одуруунче кирген.

Үлетпүр-бүдүрүлге фондуларын долузу-биле ажыглаарының талазы-биле ажылдың чамдык бүдүрүлге коллективтеринде четпес чоруттунуп турарының ужурундан күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң талазы-биле бо чылдың планы күүсеттинмээнин айтыр херек. Бо чугула көргүзүг планга 1,9 хуу чедир күүсеттинмээн. Бүдүрүлге фондузунуң ажыглалы, ылаӊгыя Улуг-Хем ыяш үлетпүр ажыл-агыйында, «Тыва даг-дүгү», «Тудуг кезектери» комбинаттарда, эът-сөөк далганының, Элегес-Аксының туүйбу заводтарында багай боол, төлевилээн күчүлер дыка оожум ажыглалда кииртинип турар. СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин ёзугаар ол болгаш өске-даа чамдык бүдүрүлге коллективтери дериг-херекселдерни долузу-биле ажылдадыр, ажылчын кадрлар-биле четчелээр, быжыг бүдүрүлге коллективтерин тургузар, кижилерге ажылдаарының, чурттаарының болгаш дыштаныырының таарымчалыг байдалдарын хандырар ужурлуг.

Планнарның болгаш социалистиг хүлээлгелерниң күүсеттинеринге күш-ажылды куду деӊнелге организастааны, ажыл шагы үзери материал-техниктиг хандырылганың багайы улуг шаптыктыг боол турар. Ындыг таварылгалар «Тыва тудуг материалдары» каттыжыышкынында, Сельхозтехниканың Күрkomитединиң, хлеб продуктулар болгаш аъш-чем үлетпүрүнүң эргелелиниң бүдүрүлгелеринде хөй боол турар.

Чамдык бүдүрүлге черлеринде материалдыг курлавырларны, электри энергиязын болгаш оттулар чүүлдү камнаар талазы-биле хүлээлгелер күүсеттинмейн турар. Бүдүрүлгениң технологиязын барымдаалавас, күрстандарттарны болгаш техниктиг негелделерни үрээр чоруктар бар. Ооң түңнелинде бо чылдың эрткен үезинде үлетпүр бүдүрүлгелеринге үрей кылган кылыглардан болгаш өде кылыышкыннардан каража 60 муң рубль чедип турар. Партия организациялары, удуртукчулар болгаш специалистер үстүнде айыттынган четпестерни үндезини-биле узуткаарының дарый хемчеглерин алыр, кижи бүрүзүнүң харылаар участоктары, дааңган ажыл-херээ дээш харысалгазын бедидер, хөй-ниитиниң, профэвилел, комсомол организацияларының, дагдыныкчыларның күжүн бо чугула херекке ажыглаар херек.

Амгы үеде коллектив бүрүзүнүң 1978 чылда кылган ажылының түңнелдерин бүгү талалыг, шүгүмчүлекчи ёзу-биле көөр, четпестерни узуткаар болгаш 1979 чылда бүдүрүлгениң ажыктыын, ажылдың шынарын улам бедидери, планнарның болгаш социалистиг хүлээлгелерниң күүсеттинерин чедип алыры—үлетпүр бүдүрүлге коллективтериниң, ында партия организацияларының эң чугула сорулгазы.

Партийжи информациялар

ЧҮТКҮЛДҮГ АЖЫЛДААР

СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин күүседир талазы-биле сорулгаларны «Х Улуг хурал» совхозтуң коммунистери хуралынга чугаалажып, бо хүннерде ажыл-агыйда нити байдалды анализтеп көрген.

Онгу беш чылдың үшкү чылында чедиишкиннер чедип алдынганын аңаа демдеглээн. Совхозтуң ажылчыннары суурда албан организация черлери-биле демнешкең нитиниң малынга арбын чем-суурну тургузар дээш чүткүлдүг ажылдааш, кышкы үеде четчир мал чеминиң курлавырын тургузуп алган. Дооступ турар бо чылда совхоз күрүнеге сүт садар планын хуусаа бетинде, декабрь 1-де 18 тоннага ажырган. Нитиниң малының баш саны, ылангыя мыйыстыг бода мал элээн өзүлделиг болган.

Хуралдың киржикчилери чедир ажыглаттынмаан курлавырларже кол кичээнгейни угландырган. Малдың өлүп хоразы, чамдык харысалга чок кижилерниң талазындан ону самчыгдап-тоттеглээр чоруктар бар. Ылангыя шээр малды самчыгдаары бо чылын дыка хөй болганын коммунистер шынгыы шүгүмчүлеп турганнар. Оон бир чылдагааны малчыннарны шилип алыр ажылды четпес чорутканында.

Малдан алыр продукцияның шынарынче коммунистер кичээнгейни салганнар. Күрүнеге сүт садарының планын күүсетсе-даа, совхоз бир саар инекке онаалдыр чылда сүт саап алыр хүлээлгезин күүсетпээн. Сүттүң шынары куду. Күрүнеге сорттуг эвес сүт садып турарындан совхоз хөй каражага таваржып келген. Бо чылын дүк планы база чедир күүсеттинмээн. Эът планын күүседиринге база улуг бергелер тургустунган. Тарып боозадылга, уксаажыдылга ажылының куду деңнелдиинден малдың кызыраар, ара салыр чоруктары эвээш эвес.

Мал болгаш чер ажылында өске-даа четпестерин хуралга санал берген коммунистер демдеглээн болгаш ону чайладырының хемчеглерин айыткан доктаалды хуралга хүлээп алган. 1979 чылда бедиткен социалистиг хүлээлгелерни ап, ону чедиишкинниг боттандырар дээш чүткүлдүг ажылдаарын баян-колчулар хүлээниш турар.

О. НАМЧЫЛАК.

САЙГАРГАН

СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 ч.) Пленумунуң шиитпирлери-биле таныжып «Тиилелге» совхозтуң коммунистериниң хуралынга ажыл-агыйның мурнунда сорулгаларны бүгү талазы-биле сайгарып, ажыл-ишчи шүгүмчүлелдиң байдалынга эрткен.

Аңаа илеткел кылган партком секретары Х. Ш. Ховалыг болгаш санал берген коммунистер мал ажылында четпестерин тодаргай анализтээн. Кодааннарда малды ылгап түңнээр ажылды четпес чорутканындан оларның оң-чуузун шокар, а мыйыстыг бода мал дугаарлаттынмаан. Семис күштүглерин арган малдарга солуур азы чидиргеш оон орнунга кандыг-даа малды салып каар чоруктар бар. Мал ажылының специалистери малдың уксаажыдылгазынче болгаш чемгерилгезинче кичээнгей салбайн келген. Ылангыя №1 сүт-бараан фермазында саар инектерниң чемгерилгезин узуктелдирип турар. Ындыг четпестерниң негелде-хынаалда чок чоруктуң ужуундан ферма бо чылын күрүнеге сүт садар планын күүсетпээн. Мыйыстыг бода мал фермазында байдал база дүвүреңчиг. Бызаа кажаалары соок, бызааларның өлүп хоразы хөй, инектерниң күш-шыдалы арган.

Ажыл-агыйда малды тарып боозадыры турза-даа, ону уксаа, назы-хар, өк-түзүн айыы-биле ылгаарын четпес чорутткан.

Онгу беш чылдың онаалдаларын күүседириниң бар аргаларын чеп ажыглаан, малдың кыштаглаашкынын хүр-чаагай эрттирип, оон чаш төлүн менди камгалап алырынга коммунистерниң авангардчы ролюн бедидериниң сорулгаларын ол хурал тодараткан.

Э. ТЕЖИТ.

СЭКП ТК-ның июль (1978 ч.) Пленумунуң

шиитпирлерин—амыдыралга

ӨСТҮРҮП КӨВҮДЕДИР

Мөңгүн-Тайга районунуң «Малчын», «Мөген-Бүрен» совхозтарының экономиказының кол угланыышкыны — хой ажылы. Районда малдың баш санының 80 хуузун хой, 10 хуузун сарлык, 10 хуузун чылгы ээлеп турар.

Бистиңге сарлыкты шаандан тура өстүрүп келген. Ук мал даглыг черге таарыжыр, семдер дүктүг болганындан соокка белен доңмас, шыдамыккай. Сарлыкка кажаа, тускай белеткээн сиген, чем-даа шоолут негеттинмес. Аңаа хөй чарыгдал үндүрбейн, бедик даглар одарынга өстүргеш, эвээш эвес орулганы ап болур. Ооң экономиктиг ажыы чогум-на мында болуп турар.

Районнуң совхозтары сарлыкты 1966 чылга чедир сүт-күр, эъткир угланыышкынныг кылдыр өстүрүп келген болза, ооң соонда чүгле эъткир угланыышкынныг болдурган. Сарлыкты малчыннар машина-техника чедип шыдавас, ылангыя Тоолайлыг, Барлык-Бажы, Мөген-Бүрен-Бажы дээн чижектиг черлерге кожээринге, чүък чүдүрериинге ажыглап турар. Ооң дүгү база ажыктыг. Моон алырга, сарлыктың ажыктыг чүүлдери хөй-дүр.

Районда сарлыкты «Малчын» совхозта Барлык-Бажы, Тоолайлыг, Каргы-Бажы, Дөрт-Хөл, Мугур-Бажы, а «Мөген-Бүрен» совхозта Дасыыл, Чеди-Тей, Мөген-Бүрен хемниң бажында кадарып турар. Ук черлерниң одары сарлыкка таарыжыр, чылдың дөрт эргилдезинде чер одары-биле хандыртынар.

Совхозтарда сарлык эъдин бүдүрериниң бот-үнези эң-не чиик. Чижээ, 1977 чылда «Малчын» совхозка сарлык эъдиниң бир центнериниң бот-үнези 62 рубль 85 көпеек, а «Мөген-Бүрен» совхозка 69 рубль 64 көпеек болган. Бо дээрге инек эъдиниң бот-үнезинден 2 катап чиик-тир.

Район чыл санында күрүнеге эът садар планының 40 чедир хуузун сарлык дужааганындан күүседип турар. Күрүнеге дужаап турар сарлыктарның бирээзиниң ортумак дириг деңзизи сөөлгү үш чылда 194—206 кг болган. Ол дыка куду деңзи дээрзи билдингир-дир. Ынчалза-даа күрүнеге дужаап турар сарлыктарның 40 хуузу 1,5—2 харлыг аныяк малдар. Ынчангаш оларның дириг деңзизи куду бооп турар. Оон аңгыда, оларны семирти азыравайн дужаап турар болгай. Мында чамдык боттуг чылдагааннар база бар. Оон ужуру сарлыктарның бүрүн четчип өзери 5—6 чыл болурунда. Моон соңгаар дужаар аныяк сарлыктарны ар деңзилиг болдурары-биле тускайлап үскеш, эки оъттуг черлерге семирти одарладырын өөренип көөрү чугула.

Чедишкен төрүүр сарлыктарның дириг деңзизи 210—240 кг, а шары, буталарны — 390—410 кг бооп турар. Сарлыктар эдержилгеге 18—24 айлыында кирер, чыл санында төрүүр. Ооң боос чоруур үезин ортумаа-биле 258 хонук үргүлчүлээр, азы инектиниинден элээн эвээш. Сарлыктың бызаазы бичии, төрүттүнгенде дириг деңзизи 13—16 кг болур. Ынчалза-даа чаа төрүттүнген сарлык бызаазы сергек, аажок шимченгир. Төрүттүнген сөөлүнде сарлык бызаалары иезиниң эмиин боду тып, ээп алыр.

Районнуң совхозтары төрүүр 100 сарлыкка онаалдыр 1976 чылда—63, 1977 чылда—68, а 1978 чылда 77 бызааны алган. Бызаа алыры эвээш-даа болза, чыл бүрүде элээн немелде өзүлделиг бооп келгени илдең-дир.

Төрүүр 100 сарлыкка онаалдыр оон хөй бызаа ап болурунуң аргазы бар. Эвээш бызаа ап турарының кол чылдагааны —бүдүрүкчү буталарны ол-ла кодааннардан шилип ап, зооветеринарлыг ажылдарны чогуур негелдеге тургуспайн, сарлыкты багай ажаап, азырап турарында.

Районнуң совхозтарында хөй чылдарда сарлык ажаап, өстүрүп келген мурнакчылар эвээш эвес. Оларга Ленин орденниң эдилекчизи, персоналдыг пенсионер Михаил Көке, Тыва АССР-ның алдарлыг малчыны Бортан Очур, сарлыкчылар Иван Борбак-оол, Петр Бады-Очур, Иргит Өлчей-оол болгаш өскелер-даа хамааржыр. Олар чыл бүрүде төрүүр 100 сарлыктан 80—86 чедир бызааны камгалап ап турар.

Сарлыкты өстүрүп, ажаап турарында четпес чүүлдер эвээш эвес. Кышкы үеде сарлык кыштагларынга шеденнерни, чаш бызаа тургузар чылыг кажааларны кылбаан. Чайгы үеде сарлыкты сериин, эки оъттуг черлерге семиртир ажылды организаставаайн турар. Чижээ, «Малчын» совхоз сарлыкты Кара-Ылаш, Калбак-Сай, Дөрт-Хөл ынчаар одарладып турар. Ынчалза-даа ук черлерде шээр мал база турар. Ынчангаш сарлыктың семирип деңгииринге таарымчалыг байдал тургустунмаан-дыр. Кайы-даа совхозта улуг, аныяк сарлыктарны холуй тургусканы четпес. Ол чорук сарлыктың семиртилгезинге багай салдарны чедирип турар. Оон уламындан «Мөген-Бүрен» совхозтуң 1978 чылда күрүнеге дужааган сарлыктарының 28 хуузу ортумактан куду, 66 хуузу ортумак күштүг болган.

Ынчангаш сарлыкты харназы аайы-биле аңгылап үзери эргежок чугула. Ону ажыл-агыйларның специалистери боттандырар хүлээлгелиг.

Эки уксаалыг бүдүрүкчү буталарны шилиири болгаш оларны ажыл-агыйларга солуштурары хүнүн негелдези болуп турар. Төрүүр сарлыктарның шилилгезин кылгаш, 100—120 баш кылдыр тускай бөлүктерге аңгылааш, шилиттинген бүдүрүкчү буталар-биле оларны эдериштирерин организастаар херек. Бо бүгү чүүлдерни кылыр болза, сарлыктан хөй чаш төлдү ап, эвээш чарыгдалдыг хөй продукцияны бүдүрүп болур.

Оон аңгыда сарлык-биле инек бугазын эдериштиргениинден үнген хайнактарның үнелиин дуржулга көргүзүп турар. Бо талазы-биле бистиң районнуң совхозтарынга бедик продуктулуг инек буталары-биле сарлыкты хайнакташтырар ажылды план ёзугаар чорудары чугула.

Ынчангаш үнелиг мал болур сарлыкты чүгле бистиң районга эвес, харын республиканың өске-даа даглыг черлеринге өстүрүп көвүдедири эргежок чугула. Ажыл-агыйлар оон экономиктиг улуг ажыкты алыры чугаажок.

К. ЧҮЛДҮМ,
районнуң кодээ ажыл-агый эргелелиниң кол зоотехниги.

МОЛДАВ ССР. Цинтиниң чемненилге черлериниң ажылдакчыларында Чаа чыл мурнунда ажыл көвүдээн. Бендеры хоорайда «Фэт-Фрумос» ресторанның аъш-чем кылыкчылары байырлалга янзы-бүрү молдав чемнерни кылып турарлар.

ЧУРУКТА: «Фэт-Фрумос» ресторанның ажылдакчылары (солагай таладан) П. Т. Черчел, П. И. Плесков болгаш Е. Я. Крецу оларның аалчылар хүлээп алырынга белеткенип турары.

Б. КАПКИННИҢ фотозу.

БЕШ ЧЫЛДЫҢ КИЖИЛЕРИ

Кызылдың даараныылга комбинады продукция бүдүрериниң чыл планын 101,7 хуу күүсеткен, пландан ажыр 50 муң рубльдиң продукциязын сайгарган. Фабриканың Хову-Аксы суурда цеги чыл планын ноябрь айда-ла күүседипкен. Ында Н. Докареваның удурткан бригадазы социалистиг чарыштың мурнакчызы. Бригада кежигүннери Г. Куулар, А. Хертек, Н. Кузнецова, С. Доңгак болгаш өскелер-даа цехтиң мергежилдиг даараныкчылары болбушаан, чарыштың мурнуку одуруунда чоруп турарлар.

ЧУРУКТА: аныяк даараныкчыларның бирээзи комсомолчу Антонина Хертек бодунуң дагдыныкчызы Александра Очур-биле.

Хову-Аксы суурнуң амыдырал хандырылга комбинадының даараныкчыларының кылыглары хереглекчилерге сонуургалды болдуруп турар. Ол коллектив чагыг ёзугаар чувур даарар планын ажыр күүсеткен. Даараныкчы Светлана Хатимова эки ажылы дээш «Беш чылдың аныяк гвардейжизи» деп демдек-биле шаңнаткан. Ол онгу беш чылдың он бир айларының даалгазын 110 хуу күүсеткен. Ол чоокта чаа СЭКП кежигүнүнге кандидат болган.

ЧУРУКТА: С. Хатимова.
А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотолары.

УЛАМ ЭКИЖИИР

Тываның В. И. Ленин аттыг даг-дүгү арыглаар комбинадының энергоцегин Ак-Довурак хоорайның чурээ дижип турары таварылга эвес. Шынап-ла, хоорайның бүгү организациялары, чурттакчы чонну чылыг, чырык-биле ол бүрүн хандырып турар.

Кандыг-даа байырлалды бистиң совет кижилер күш-ажылчы белектерлиг утқуп чаңчыккан. Чыл бүрүде байырлап турарывыс Энергетиктиң хүнүнге бистиң коллективтиң 200 ажыг ажылчыннары күш-ажылчы белектерлиг ужурашкан. Нити продукция бүдүрерин 106,2 хууга күүседип, чүгле ноябрь айда пландан ажыр 25 муң рубльдиң продукциязын бүдүрген. Кол көргүзүүвүс электроэнергияны ажылдап кылыры болгай. Ол талазы-биле чыл планы күүсеттинген. Ону 106 хуу күүседип, бердинген даалганы барык бир миллион киловатт-шакка ажырдывыс. Чылыг энергиязы бээр план база ажыр күүсеттинип турар. Боттарывыска электри энергиязы камнап алыры 400 муң киловатт-шак болган. Бо көргүзүглерни алгаш көөрге, коллектив боттарының байырлалын багай эвес түңнелдерлиг уткаан.

Бистиң энергия цеги комбинаттың өске цехтериниң аразынга калбарган социалистиг чарышка үргүлчү бирги черни ап, комбинаттың цехтер аразында шилчиир кызыл тугун быжыы-биле тудуп турар. Ажыл-иште чедиишкиннеривисти демдеглеп, комбинатта партком, каттышкан профэвилел комитеди бо чылын бистиң коллективке «Коммунистиг күш-ажылдың коллективи» деп бедик атты тывыскан. Бо база өөрүнчүг. Мону чедип алыр дээш хөй ажылдарны кылып, кужениишкинниг ажылдаан бис.

Коллективтиң күш-ажылчы чедиишкиннеринге бистиң хөй санныг мурнакчыларывыстың, чаартыкчыларывыстың ролю улуг. Оларның чамдыктарының аттарын маңаа адап мактаары күзенчиг-дир. Ээлчеглерден дежурный инженерлер А. У. Куницын, В. А. Овсянников удурткан бирги, ийиги ээлчеглер социалистиг чарыштың тиилекчилери болуп турар. А хууда күш-ажылчы чарышка котел цегинде слесарь О. В. Мышкин, слесарь-сантехник Иван Ооржак, автоматика слесары А. И. Бочурин, кол башкарылга щитиниң электромонтёру Галина Игнашкина, лаборант Тамара Крашенинникова болгаш өскелер-даа эки көргүзүглерни чедип ап турарлар. Бистиң чогаадыкчыларывыс, чаартыкчыларывыс 23 чаартыкчы саналдарны киирген, оларның чартыындан хөйү бүдүрүлгеге ажыглаттынып, барык 10 муң рубльдиң камналгазын алган.

Бистиң цех ниитизи-биле кышка эки белеткенип, бо чылгы кышка чогуур капитал септелгениң планын 156,9 хуу күүсеткен. Чылыг дамчыдылгаларын септээр, Тыва автокомбинаттың Ак-Довуракта салбырындан, үлетпүр бүдүрүлге комбинадындан конденсат эгидер талазы-биле улуг хемчээлдиг ажылдар кылдынган.

Ажыл-иживисте чедиишкиннер-биле нергелештир, ам-даа чедир кылыр, шиитпирлээр ужурлуг айтырыглар хөй. Ону чоокта чаа болуп эрткен актив хуралынга СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунга эш Л. И. Брежневтиң чугаазынга хамаарыштыр тодаргай хемчеглерни ажылдап кылдывыс. СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң түңнелдерин бистиң коллектив ниити-биле деткээн, чаа чогаадыкчы ёзу-биле ажылдаарын хүлээнген.

Амгы хүннерде ТЭЦ-ти алгыдыр кылырының монтаж ажылдары чоруп турар. Келир чылын бистер ийи улуг котелду немей ажылдадып эгелээр бис. Ынчангаш цехтиң күчүзү улам улгадыр, хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелеринге, чурттакчы чонунга чылыг, чырык бээри улам экижиир дээрзи чугаажок.

Г. СУВОРОВ,
энергоцехтиң кол инженери.
Ак-Довурак хоорай.

Айтырыңар—харыылап берээл

КҮШ-АЖЫЛ ТӨЛЕВИРИНИҢ САВЫРЫН БАРЫМДААЛААР

Совхозтуң удуртур ажылдакчылары дыштаныр хүнден өске хүннерде айтыышкын ёзугаар, бодунуң ажылындан өске ажыл кылганда, ону канчаар төлээрил? Совхозтарда күш-ажыл төлевириниң расценказы чаңгыс аай бе, азы тус-тус черлериниң байдалы-биле аңгы болур бе, ону өскертип болур бе? Мал чеми сөөртерниң канчаар төлээрил? Таныылдарның ажыл шагы аңгы-аңгы болгулаар-дыр, ол таварылгада ажыл төлеврин кандыг болурул? Бо айтырыгларны харыылап бээрин Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» совхозта Назын Лопсан редакциядан диләән.

Салдынган айтырыгларга республиканың Кодээ ажыл-агый министерствозунуң күш-ажыл болгаш шалың килдизиниң кол экономизи М. Саттың харыыларын моон адаанда парладывыс.

Совхозтуң удуртур ажылдакчылары ажыл хүннеринде дирекцияның шиитпири ёзугаар 1—2—3 хүн тудуг, хову дээн чижектиг өске ажылдарга ажылдаан болза, шалыңын хевээр арттырар болгаш нарядбиле төлевир бербес.

Бистиң республикага совхоз ажылчыннарының ажыл төлевириниң саавырын ёзугаар, тус-тус ажыл-агый бүрүзүнге ажылчыннарның төлевир саавырын ажылчын комитеди, дирекция ажылдап кылгаш, бадылап хүлээп-алган турар ужурлуг.

Ол саавырда көрдүнген расценкалар ёзугаар ажыл төлевирин чорудар. Ук саавырны совхоз бүрүзүнүң хүлээп алыр чылдагааны чүдел дээрге, кандыг-бир продукцияны бүдүрерде, ажылдың технологиязы, черниң дүжүткүрү, малдың продуктулуг чоруу чер-черниң байдалы-биле аңгы-аңгы болуп турарында.

Ажыл төлевирин өстүрүп азы кудуладыры дээрге-ле ажылчын кижиниң 7 шак дүргүзүнда кылза чогуур нормазы-биле дүшкен болур.

Бисте барык бүгү кодээ ажыл-агый адырларында ажыглап турар нормалар бистиң республиканың байдалынга таарыжып турар болгаш ол нормаларны өскертир барымдаалар колдуунда чок деп болур.

А бир эвес ажыл нормазын болгаш оон төлевирин өскертир чылдагаан турар болза, ону дирекция, ажылчын комитеди өөренип көргеш, чылдагаанын тайылбырлааш, совхоз ажылчыннарының ажыл төлевириниң саавырынга чогуур эдилгени кылып болур.

Ажыл төлевирин кудулаткан таварылгада, ол ажылды кылып турар ажылчыннарга ийи неделя бүрүнгаар ол дугайын дыңнаткан турар.

Оон-биле чергелештир, ажылдын нормазын, төлевирин өскертири—эң харысалгалыг дээрзин ажыл-агыйның удуртукчулары, специалистери утпас ужурлуг.

Таныылдарның ажыл шагын 7 шактан ашпас кылдыр графиктеп тургузуп болур болгаш ай санында көрдүнген шалыңын төлээр.

Сигенни кыштагларже чедирери ону белеткээриниң төлевиринге кирбейн турар. Ынчангаш сигенни кыштагларже чедирген чолаачының, тракторисчин ажыл төлевирин путевка ёзугаар аңгы төлээр.

АНЫЯАНДАН АДЫҢ КАМНА

ЧАЛЫЫ НАЗЫН! Күзел-соруктуң, амыдыралга делгем чаагай орукту шилип ап, олче дидим-биле эштиң кирериниң үези. Ооң-биле кады ол дээрге кайгамчык үүле-херекти бүдүрериниң, чогаадылганың үези. Аныяк кижиниң күзел-соруу, эчис сорулгалары, ооң ёзулуг төлептиг кижизиг аажы-чаңы, салым-чаяны эрес-маадырлыг, соруктуг күш-ажылга тыптып дадыгар.

Совет кижилериниң амгы аныяк салгалы СЭКП-ның XXV съездиниң шиитпирлерин, онгу беш чылдың даалгаларын боттандырар дээш, бүдүрүкчениң ажыктыын бедидер база ажылдың шынарын экижидер дээш эрес-шудургу күш-ажылын нити улуг чаагай херекке каттыштырып турар. «Нитизи-биле хоочун салгалдың коммунистери бистиң хүннерниң совет аныяктарынга сеткил ханып турар бис. Аныяк-өскеннер коммунистиг бүзүреддиг, партияның херээнге, улуг Ленинниң херээнге каны бердинген кылдыр өзүп турар—деп, ВЛКСМ-ниң XVIII съездизинге СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев чугаалааш, —миллион-миллион аныяк оолдар, кыстар Октябрьның идеалдарынга шынчызын, эрес-маадырлыг, туруштуг чоруктуң үлегер-чижээн көргүзүп турар»—дээн.

Аныяк салгалдың бүгү талалыг база деңдеске болбаазыралынга эң таарымчалыг аргалар сайзыраңгай социализмниң байдалдарында тургустунган. Аныяк-өскенниң чогаадыкчы идепкейиниң улам ынай илерээринге ССРЭ-ниң чаа Конституциязы аажок улуг калбак аргаларны ажыткан. Оларның бүгү талалыг сайзыралының, идейлиг өзүлдезиниң дугайында партия организациялары болгаш Советтер, профэвилелдери база комсомол, школалар, дээди болгаш ортумак өөредилге черлери, хөй санныг дагдыныкчылар, литератураның болгаш урал чүүлдүң ажылдакчылары, массалыг информацияның дерселери доктаамал сагыш салып турар. Ооң-биле кады аныяк кижи бүрүзүнүң кижизиг, төлептиг болуп, аажы-чаңының шын хевирлеттинии кижизиттинери хамыктың мурнунда ооң бодундан, бодунуң күжүн болгаш угаан-бодалын шын оруктче углап билиринден улуу-биле хамааржыр апаар.

ТЫВА улустуң үлегер домактарында: «Кижи болуру чажындан, аът болуру кулунундан», «Аныяандан адың камна» дээш өске-даа шуут-ла оттуг сөглээн мерген сөстер бар. Оон аңгыда: «Аажы-чаңы, ажылдыры адазы дег өөжум томааныг, шалыңкыя төл-дүр» азы «Иезин дөзээн эрес-кежээ, шевер уруг-дур» деп база чугаалашкылаар.

Эрес-маадырлыг күш-ажылы, кончуг эки өөредилгези, бедик идейлиг мөзү-шынары-биле чонунга алдаржып турар аныяк кижилер бисте эвээш эвес. Оларның аразында ССРЭ-ниң, Тыва АССР-ниң Дээди Советтериниң депутаттары, беш чылды ам-даа күүседипкен бүдүрүкчүлерниң кайгамчык мурнакчылары база хөй. Тываның даг-дүгү арыглаар В. И. Ленин аттыг комбинадының ажылчыны Юрий Куңгаа, Чөөн-Хемчикте «Искра» совхозтуң хойжузу Раиса Ооржак, Кызылдың башкы училищезиниң суртуулу Светлана Осипенко ВЛКСМ-ниң XVIII съездизиниң делегадынга соңгуткаш, чурттуң бүгү комсомолунуң Москвага болган шуулганынга киришкеннер. Раиса Ооржак бо чылын төрүүр чүс хойдан-на 131 хураганы алгаш, республиканың аныяк хойжуларының чарыжынга тиилекчилерниң бирээзи болган. Эрзинниң «Нарын» совхозта комсомолчу Антонина Баянова Ленинчи комсомолдуң шаңналының лауреады. Улуг-Хемниң «Күш-ажылдың хостуу» совхозта хову-трактор бригадазының бригадири Виктор Сүтдер-оол, Күрүнениң Кызылда педагогика институдунуң студентизи Надежда Анисимова Кубага болган Аныяктарның болгаш студентилерниң XI Бүгү-делегей фестивалынга Тываның аныяк-өскеннерин төлээлеп чораан келгеннер.

Дооступ турар бо чыл бистиң аныяк салгалывыстың амыдыралынга онзагай чыл болган. Чалыы назынның байырлалы—Ленинчи комсомолдуң 60 чылын бүгү чурт байырлалдыы-биле демдеглээн.

Бистиң аныяк салгалывыстың аразында ажылчыннар, металлургтар болгаш тудугжулар, хойжулар, саанчылар, тараажылар, механизаторлар, ужудукчулар болгаш башкылар, эмчилер, эртемденнер, артистер, спортчулар болгаш дайынчылар дээш кандыг мергежилдиг кижилери чок дээр! Тываның дагларының эртине-байлаан каң, демир кылдыр хуулдуржуп, чаа-чаа хоорай, суурларны тудуп, карак четпес делгемнерге чүс-чүс муң малды ажаажып, эътти, сүттү база өске-даа амданныг аъш-чемни болгаш идик-хепти бүдүржүп, талыгыр бедик дээрге самолёттар ужудуп, терең суглуг шапкын Улуг-Хемге эжиндирип, бичии салгалды эртем-билигниң делгеминге кииржип, чонунуң кадыын камгалажып турар кижилер дээрге-ле олар-дыр.

Ада-иениң ёзулуг төлевик, ажыл-мергежилин алыс угундан салгажыр чаагай чаңчылдар амыдыралда база-ла хөй-биле уламчылавышаан. Ажылчынның, тудугжунуң оглу ажылчын, тудугжу, хойжунуң азы саанчының уруу хойжу, саанчы, а тараажының база механизаторнуң оглу тараажы, эмчиниң болгаш башкының уруу эмчи, башкы болган чижектерге бо-ла таваржыр бис.

Каа-Хемде СЭКП-ның XXV съездизи аттыг совхозтуң механизатору, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, үш Ленин орденниң эдилекчизи Дойбаң Даваның оглу Леонид бичиизинде-ле адазының комбайнының «мунгаш дынын» тударынче чүткүүр чораан. Элээди оол тургаш-ла, ол адазынга дузалажып, комбайнерлей берген. Дойбаң Даңыянович чоокта чаа Тываның бөлүк механизаторлары-биле Ю. А. Гагарин аттыг Алдын вымпелди Москвага космонавтардан байырлалдыы-биле хүлээп ап турда, ооң кады ажылдап келген хоочун өңнүү элээн каш орденнерниң эдилекчизи, Тыва АССР-ның алдарлыг механизатору Владимир Барбалдай база аңаа шаңнаткан. В. Ш. Барбалдай дээрге ада-угундан суглуглуг тараажы кижи, ынчаарга ооң ийи оолдары база адазының ажыл-ижин салгаан—тараажылар. «Чонунуң кежии алдын тараазы өстүрүп, ажаап алыры белен эвес херек. чүгле эрес-шудургу күш-ажылы-биле ону чедип алыр. Кандыг-даа кижи аас-кежиин күш-ажылдан тывар. Чоннуң: «Кижини күш-ажыл алдаржыдар» деп өттүр сөглээн ужуру-даа ол. Ынчангаш бичии аныяанардан-на ажылгыр, төлептиг болуңар» деп, ол оолдарынга бо-ла чагып, сүмелээн турар.

АНЫЯАНДАН адың камнап, ат-алдарын хумагалаары, төлептиг болгаш кижизиг болуру—ол дээрге хөй талалыг билдингир-дир. Олар кижиниң угаан-бодал байлакшылын бүрүн хаара туткан турар. Коллективтиң, хамааты хүлээлгениң болгаш күш-ажылдың дайынчының ат-алдары тургулаар. Өг-бүлениң, эш-өөрүнүң, ада-иениң болгаш эр, херээжен кижилерниң база оолдуң, кыстың ат-алдарын база аңаа немештир чугаалаалы.

Оларны хумагалап, камнаары дээрге аныяк кижи хамыктың мурнунда коммунистиг бүзүреддиг, хөй-ниитичи идепкейлиг, Төрээн чуртуң база чонуң мурнунга харысалганы бедик медереп билири, чалбыыштыг патриот болуру, бодунуң ажыл-чорудулгазын бүрүзүн ниитиниң улуг сорулгалары-биле чеп дүүштүрери дээни ол-дур. Оон аңгыда ол дээрге күш-ажылга ынак болур, шилип алган мергежилинге бүгү билиглерин, күжүн бээр, ниитилелге шыдаар шаа-биле ажылдап бээр, кая-даа эш-өөрүнүң болгаш коллективиниң адын сыкпас дээни ол-дур.

ХҮН-БҮРҮНҮҢ амыдыралынга бодун шын ап билири, кижизиг база төлептиг аажы-чаңныг болуру—аныяк кижиниң төлевиниң, арын-нүүрүнүң база чугула талалары болур. Ынчалзажок бистиң аравыста совет аныяк кижиниң ат-алдарын бужартадып чоруур, арын-нүүр чок кижилерге база таваржыкылаар бис. Олар ниитилелге ажыктыг ажыл-даа кылбас, өөренмес-даа, ада-иениң болгаш өске кижилерниң күзели-биле амыдырап, азырадыкчы хоонге алзып турар. Чамдыкта ындыглар ниитиге ажыктыг күш-ажылга кирипшейн, кылыр чүве «тып-ыастааш», арагалап, оорланып эгелээр, корум-чурум үрээр болгаш ооң соонда шуут-ла кем-херек үүлгедиринге чедип турар. Чөөн-Хемчик, Тес-Хем, Барыын-Хемчик болгаш өске-даа районнарның суд, прокуратура, милиция органнарының материалдарындан алырга ындыг фактылар таваржыкылаар. Оон аңгыда ажылга доктаавас, хөй акша сүрүксээр, халымак ниш-чаңгыс аныяк кижилер база тургулаар. Ниитизи-биле ындыг кижилер бодунуң хын дээн чалыы назынының кайгамчык чаагай үезин ажык чок, аңаа-ла хөңгүс хилис эрттирип турары ол. Ындыг үе катап эгиттинмес болгай.

Аныяк кижиниң аажы-чаңының хевирлеттинип тургустунары, ол амыдыралдың делгем оруун шилиири, эртем-билигни чедип алыры, күш-ажылга дадыгары, ооң идейлиг болгаш мөзү-шынарының хевирлеттинип кижизиттинери—нарын болгаш берге айтырыг. Маңаа хамыктың мурнунда амыдыралчы дуржулгалыг хоочун кижилер, башкылар, дагдыныкчылар болгаш школа, өөредилге черлери база бүгү хөй-ниити оларга эргежок чугула дузаны көргүзер апаар. Ынчан олар Төрээн чуртунуң, чонунуң мурнунга бедик харысалганы ханызы-биле медереп билир-даа, бүгү улустуң ниити херээнге боттарының улуг үлүг-хуузун киирери-даа чугаажок. «Аныяандан адың камна!» деп чоннуң үлегер домаа таварылга бооп чугаалаттынмаан-на болгай.

С. ШОЙГУ,
журналист.

ЧОН ЭҢ ТӨЛЕПТИГЛЕРНИ АДАП ТУР

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

ның, бүгү ажыл-ишчилериниң сеткил ханышкынының болгаш чүүлдүгээнүүшкүнүнүң болдурган.

Эш Л. И. Брежневтиң чогаалдары совет кижи бүрүзүнүң практиктиг ажыл-чорудулгазынга кайгамчык үнелиг чүүл болур. «Бичии чер», «Катап тургузуушкун», «Кур чер» деп ооң ажылдары — чоннуң дайынга, тайбың ишке маадырлыг чорууунуң чыл демдеглели, амыдырал дуржулгазының байлак эртинези болур.

Эш Л. И. Брежневти ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга депшидер дугайында саналды эргелелдиң ажылчыннарының, инженер-техниктиг ажылдакчыларының болгаш албан-хаакчыларының өмүнээзинден оратор киирген.

Комплекстиг бригаданың бригадири П. Р. Ляпов ону деткээн болгаш Демир-орук соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга «Зеленоградстрой» эргелелдиң № 111 тудуг эргелелиниң комплекстиг бригадазының бригадири, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Н. А. Злобинни депшидерин саналдаан. Ооң баштап турар коллективи калбаа-биле билдингир. Ооң күш-ажылының аргалары бүгү чуртта нептерээн.

Кадр килдизиниң улуг инспектору Г. И. Королева, слесарь Б. В. Бондик, монтажник В. И. Блажиевский, эргелел начальниги Э. Н. Есейчик олар бо саналдарны деткээн.

Найысылалдың Демир-орук соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаттарының кандидаттарынга **Леонид Ильич Брежневти болгаш Николай Анатольевич Злобинни** депшидер дугайында доктаалды чаңгыс үн-биле хүлээп алган.

Москваның Черемушки соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаттарының кандидаттарын депшидеринге тураскаадан эртемденнерниң, инженерлерниң, ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның ниити хуралы ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының космос шинчилелдериниң институдунуң конференциялар залынга боол эрткен.

Профэвилел комитединиң даргазы Г. А. Аванесов хуралды ажыткаш, институттуң директору академик Р. З. Сагдеевке сөс берген.

— Амгы үениң шылгараңгай политиктиг болгаш күрүне ажылдакчызы, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневти ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга коллективтиң өмүнээзинден депшидерин улуг өөрүшкү-биле саналдап тур мен—деп, ол чугаалаан

Леонид Ильичтиң бүгү амыдыралы — Төрээн чуртунга маадырлыг-биле бараан болурунуң үлегер-чижээ деп эртемден демдеглээн. Эш Брежневтиң эрткен оруу — ажылчын, политажылдакчы, делегейде эң улуг социалистиг күрүнениң удуртукчузу. Ооң «Бичии чер», «Катап тургузуушкун», «Кур чер» деп номнарын номчуп ора кижи ооң кандыг шылгалдаларны эрткенин, бүгү делегейге тайбынны быжыглаарынга, совет кижилерниң амыдыралын экижидеринге кайы хире ажылдарны кылып турарын көөр.

ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының президентизи, Социалистиг Күш-ажылдың үш дакпыр Маадыры, ССРЭ-ниң Ленинчи болгаш Күрүне шаңналдарының лауреады Анатолий Петрович Александровту ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга депшидер саналды база кылган.

Электроннуг санаар машиналарының улуг оператору В. М. Гаврилова бо кандидатураларны деткээн. Атомнуг энергетиканы хөгжүдеринге, эртем шинчилелдериниң түңнелдерин чурттуң улус ажыл-агыйынга нептередирин дүргедедиринге А. П. Александровтуң улуг үлүүн ол демдеглээн.

Хуралга токарь В. И. Манучаров, сектор эргелекчизи, физика-математика эртемнериниң доктору И. Д. Новиков, ВЛКСМ комитединиң секретары А. С. Резпов, инженер О. Ф. Ганпанцерова олар чүве чугаалааш, кандидатураларны деткээн.

Черемушки соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң депутаттарының кандидаттарынга **Леонид Ильич Брежневти болгаш Анатолий Петрович Александровту** депшидерин хурал чаңгыс үн-биле доктааткан.

Москва область

Ступинонуң металлургия комбинадында прокатчиктер бригадири В. М. Веневцев соңгулда мурнунуң хуралынга чүве чугаалааш, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Күрүнениң айыыл чок чорук комитединиң даргазы Ю. В. Андроповту депутаттың кандидадынга депшидерин саналдаан.

Ступинонуң соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединге депутаттың кандидадынга **Юрий Владимирович Андроповту** депшидерин хуралдың киржикчилери чаңгыс үн-биле доктааткан.

И. Ф. Тевосян аттыг «Электросталь» заводтуң кан эзилдирер цегинде соңгулда мурнунуң хуралы болган. Кан эзилдирикчизи В. Н. Корягин депутатка кандидат кылдыр СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневти депшидерин саналдаан.

Бо саналды кан эзилдирикчизи Н. С. Зайцев деткээш, кан эзилдирикчизи А. Р. Коротеньковту депутатка кандидат кылдыр депшидерин база саналдаан.

Ногинскиниң соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединге депутаттарның кандидаттарынга **Леонид Ильич Брежневти болгаш Анатолий Романович Коротеньковту** депшидерин хурал чаңгыс үн-биле доктааткан.

Монинода шекпен аргыыр комбинатта аргыкчы Ю. Ф. Короткевич соңгулда мурнунуң хуралынга сөс алгаш, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгинни ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга депшидерин чугаалаан.

Бо саналды комбинаттың кол инженериниң оралакчызы Е. И. Битунов деткээш, Мониноның шекпен комбинадының аргыкчызы К. П. Дворянинованы ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга депшидерин саналдаан.

Щелковский соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң депутаттарынга кандидаттар кылдыр **Алексей Николаевич Косыгинни болгаш Клавдия Платоновна Дворянинованы** депшидерин хуралдың киржикчилери доктаатканнар.

Коломнаның аар станок тудуунуң заводунуң коллективиниң хуралынга слесарь-эптекчилерниң бригадири А. И. Федосеев СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП-ниң МХК-ның бирги секретары В. В. Гришинни депутатка кандидат кылдыр депшидерин саналдаан.

Эң дээре бүдүрүлге ажылдакчыларының бирээзи — човукчулар бригадири В. П. Зайцевти депутатка кандидат кылдыр депшидерин фрезеровщик С. М. Заев база саналдаан.

Коломнаның соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединге депутатка кандидат кылдыр **Виктор Васильевич Гришинни болгаш Валерий Павлович Зайцевти** депшидерин хурал доктааткан.

Ленинград

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң депутаттарынга кандидат депшидеринге тураскааткан «Кировский завод» каттыжыышкынының механиктиг цегинге ажылчыннарның, инженерлерниң, албан-хаакчыларның соңгулда мурнунуң хуралы болган.

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары М. А. Сусловту депутатка кандидат кылдыр депшидерин токарь Б. М. Воробьев саналдаан.

Киров соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединге депутатка кандидат кылдыр **Михаил Андреевич Сусловту** депшидерин хуралдың киржикчилери чаңгыс үн-биле доктаатканнар.

С. М. Киров аттыг «Электросила» каттыжыышкынының соңгулда мурнунуң хуралынга чүве чугаалааш, обмотчиктер бригадири А. П. Васильев ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң депутадынга кандидат кылдыр СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, партияның Ленинград обкомунуң бирги секретары Г. В. Романовту адаан.

Ленинград хоорайның Москва соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң депутадынга кандидат кылдыр **Григорий Васильевич Романовту** депшидерин хуралдың киржикчилери чаңгыс аай доктаатканнар.

«Невский завод» каттыжыышкынының ажылчыннарының, инженер-техниктиг ажылдакчыларының болгаш албан-хаакчыларының хуралынга чурттуң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң шылгараңгай ажылдакчызы Л. И. Брежневти адаарын слесарь-эптекчи К. П. Шумилов саналдаан.

Ажыл талазы-биле бодунуң эжиниң саналын деткиишпаан, модельщиктер бригадири Ю. А. Мартынов депутатка кандидат кылдыр № 90 ХКПТУ-нуң бүдүрүлге өөредилгезиниң инструкторузу, дагдыныкчы Б. А. Журавлевту адаан.

Ленинград хоорайның Невский соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң депутадынга кандидаттар кылдыр СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы **Леонид Ильич Брежневти** болгаш № 90 ХКПТУ-нуң дагдыныкчызы **Борис Александрович Журавлевту** депшидерин соңгулда мурнунуң хуралы чаңгыс аай доктааткан.

«Большевичка» даараныкчы каттыжыышкынының ажылчыннарының, инженерлериниң, техниктериниң болгаш албан-хаакчыларының хуралынга ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат кылдыр СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгинни депшидерин хеп базыкчызы Т. П. Зиначева саналдаан.

Мурнунда санал берген кижиниң деткиишкин, шенелде цегиниң даараныкчызы З. П. Самолетованы депутатка кандидат кылдыр депшидерин шенелде цегиниң улуг инженери В. П. Рязанова саналдаан.

Ленинград хоорайның Фрунзе соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң депутадынга кандидат кылдыр **Алексей Николаевич Косыгин болгаш Зоя Петровна Самолетованы** депшидерин хурал чаңгыс үн-биле доктааткан.

«Позитрон» эртем-бүдүрүлге каттыжыышкынының коллективиниң соңгулда мурнунуң хуралынга чүве чугаалааш, слесарь-инструментальщик А. И. Пехтин ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң депутадынга кандидат кылдыр СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары А. П. Кириленкону депшидерин саналдаан.

Ол саналды намотчик Н. С. Егорова деткээн. Депутатка кандидат кылдыр «Мезон» заводтуң намотчиги Н. Т. Максимованы ол база адаан.

Ленинград хоорайның Выборг соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң депутаттарынга кандидаттар кылдыр **Андрей Павлович Кириленкону болгаш Надежда Тимофеевна Максимованы** депшидер дугайында доктаалды хурал чаңгыс аай хүлээп алган.

Свердловск область

Уралдың химия машина тудуунуң («Уралхиммаш») заводунга соңгулда мурнунуң хуралы болган. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң депутадынга кандидат кылдыр СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, партияның Төп Комитединиң секретары А. П. Кириленкону депшидерин карусельщиктер бригадири Н. Г. Уфимцев саналдаан.

Чкалов соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң депутадынга кандидат кылдыр **Андрей Павлович Кириленкону** депшидериниң дугайында шиитпирни хурал чаңгыс үн-биле хүлээп алган.

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневти ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат кылдыр депшидерин Уралмашзаводка ажылчы чоннарның хуралынга хөөглакчы В. А. Рузанов саналдаан.

В. А. Рузановтуң саналын шын-биле деткээш, цех начальниги В. М. Бусыгин «Уралмаш» бүдүрүлге каттыжыышкынының чиңгине директору Е. А. Варначевтуң кандидатуразын база адаан.

Орджоникидзе соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң депутаттарынга кандидаттар кылдыр **Леонид Ильич Брежневти болгаш Евгений Андреевич Варначевту** депшидерин хурал чаңгыс үн-биле шиитпирлээн.

Краснодар край

Краснодарның шекпен-сукно комбинадының культура ордузунга Кубаньның пөс-таавыжылары соңгулда мурнунуң хуралынга чыглып келгеннер. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневти ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң депутадынга кандидат кылдыр депшидерин сурагжыг пөс-таавыжы Т. К. Бабенко саналдаан.

Эш Л. И. Брежневтиң кандидатуразын мастерниң дузалакчызы В. Я. Бедный деткээн. Ооң-биле кады күрүне эрге-чагырганың дээди органынга кандидат кылдыр Краснодарның шекпен-сукно комбинадының пөс-таавыжызы Лидия Ивановна Медведеваны ол адаан.

Ленин соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң депутаттарынга кандидаттар кылдыр **Леонид Ильич Брежневти болгаш Лидия Ивановна Медведеваны** депшидер дугайында доктаалды хуралдың киржикчилери чаңгыс үн-биле хүлээп алганнар.

Ставрополь край

«Азот» бүдүрүлге каттыжыышкынының ажылчыннарының, инженер-техниктиг ажылдакчыларының албан-хаакчыларының Невинномысскиге болган хуралының киржикчилери күрүне эрге-чагырганың дээди органынга депутатка кандидат кылдыр СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневти депшидер дугайында электрослесарь Н. И. Ковальчуктуң саналын улуг көдүрлүүшкүн-биле үткааннар. Ол саналды каттыжыышкынның кол инженери В. И. Истратов, аппаратчик Н. Н. Лебичевкова болгаш өскелер-даа деткээннер. Күрүне эрге-чагырганың дээди органынга депутатка кандидат кылдыр аппаратчик Алла Валентиновна Кучерявааны депшидерин олар база саналдааннар.

Невинномысск соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң депутаттарынга кандидаттар кылдыр **Леонид Ильич Брежневти болгаш Алла Валентиновна Кучерявааны** депшидер дугайында доктаалды хуралдың киржикчилери чаңгыс аай хүлээп алганнар.

«Учкекенский» совхозка механизаторларның, хову ажылдакчыларының болгаш малчыннарның соңгулда мурнунуң хуралы болган. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат кылдыр СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары Михаил Андреевич Сусловту депшидерин сүт-бараан фермазының бригадири Х. Х. Кубанова саналдаан.

Күрүне эрге-чагырганың дээди органынга депутатка кандидат кылдыр хуралдың киржикчилери совхозтуң саанчызы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры З. А. Байрамкулованы база адааннар.

Усть-Джегутинск соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединиң депутаттарынга кандидаттар кылдыр **Михаил Андреевич Сусловту болгаш Зухра Абдрахмановна Байрамкулованы** депшидер дугайында доктаалды хурал чаңгыс үн-биле хүлээп алган.

Карел АССР

В. И. Ленин аттыг «Петрозаводскмаш» бүдүрүлге каттыжыышкынынга болган соңгулда мурнунуң хуралынга партком секретары И. Ф. Сернов санал бергеш, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат кылдыр СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, партияның Ленинград обкомунуң бирги секретары Г. В. Романовту депшидерин саналдаан.

Октябрь соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге депутаттарының кандидаттарынга **Григорий Васильевич Романовту болгаш Иван Георгиевич Новожиловту** депшидериниң дугайында доктаалды хуралдың киржикчилери чаңгыс аай хүлээп алганнар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга кандидаттар депшидери Украинада, Казахстанда Грузияда болгаш эвилелдешкен өске-даа республикаларда база эгелээн.

(СЭТА).

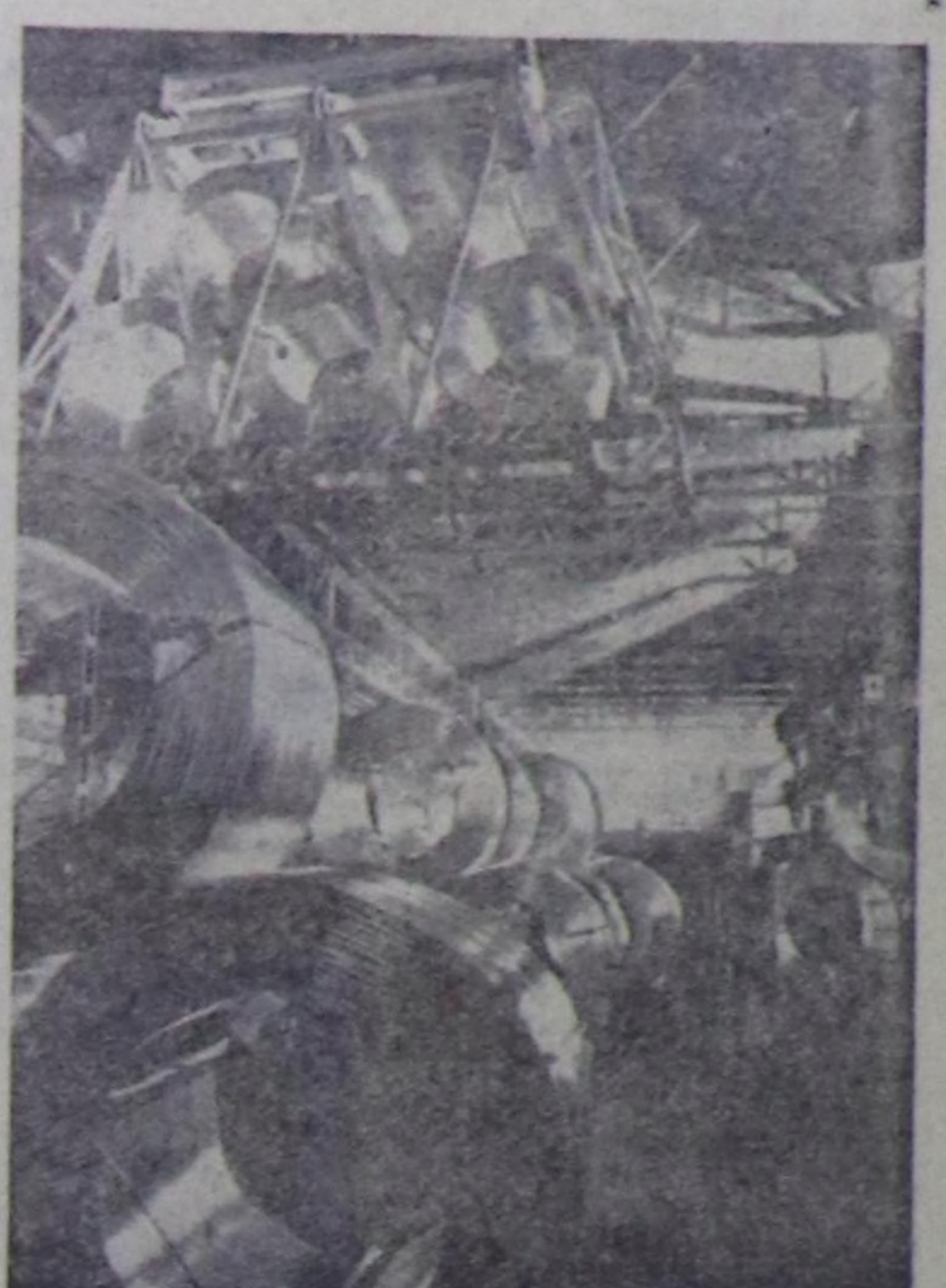

Сибирьның болгаш Ыраккы Чеең чүктүң хоорайларынга чорүп тургаш, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң берген сүмелерин Иркутскиниң алюминий заводунуң металлургтары амыдыралга боттандырып турар.

Бар күчүлерни дээштиг ажыглаарының күзели-биле алюминий бүдүрерин улгаттырар талазы-биле хемчеглерни ажылдап кылган болгаш боттандырып чорүткан, бүдүрүлгени чаартырын болгаш сайзыраңгайжыдарын чедиишкинниг чорудуп турар.

«Хөөкүдел турарлар чежиа ажылдаар» деп лозуңнуг шимчээшкин бүдүрүлгеде калбаа-биле нептерээн. Чүс-чүс ажылчыннар графикти мурнай ажылдап турарлар. 26 коллектив коммунистиг күш-ажылдың коллективтери деп атты чедип алган.

Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжында Иркутскиниң металлургтары үш квартал дургузунда мурнакчы черлерни ээлеп келгеннер. Чыл эгезинден бээр чүс-чүс муң рубльдиң пландан ажыр продукциязын алган.

ЧУРУКТА: Күрүнениң шынар демдээ-биле демдеглеттинген заводтуң продукциязы — катанка. Ону электри дамчыдылгазының бедик вольтулуг шугумнарынга дамчыдыкчыларны белеткээринге ажыглаар.

З. Брюханенконуң фотозу.

СЭТА-ның фотохроиниказы.

КИЖИ ДУГАЙЫНДА САГЫШ САЛЫЫШКЫН

Улус депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң он алдыгы чыышкының IX сессиязы болуп эрткен.

«1979 чылда найысылалдың экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң планының телевилелдиниң дугайында база 1978 чылда хоорайның экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң планының күүседилдезиниң дугайында хоорайның план комиссиязының даргазы А. И. Балакинниң, «1979 чылда хоорайның бюджединиң телевилелдиниң дугайында болгаш 1978 чылда хоорай бюджединиң күүседилдезиниң дугайында» хоорнүүскомунуң саң килдизиниң эргелекчизи В. П. Барабановтуң илеткелин сессияга дыңнап, чугаалашкан.

Илеткелдер талазы-биле пассажирлер автотранспорт бүдүрүлгезиниң чолаачызы депутат В. Е. Васильев, Кызылдың № 1 поликлиниказының эргелекчизи депутат М. М. Чанзан, «Росводпромнуң» демир-бетон кылыглар заводунуң директору депутат В. С. Постников, Тываның электри четкилериниң директору Н. Н. Чумаков болгаш өскелер-даа санал бергеннер.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Ч-Д. Б. Ондар хоорай Совединиң сессиязының ажылынга киржип, делгереңгей чүве чугаалаан.

СЭКП-ниң XXV съездизиниң тээгүлүт шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш бүгү совет кижилер-биле бир дөмей Кызыл хоорайның ажылчы чону сорук кириишкинниг ажылдап турар. СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 чыл) Пленумунуң шиитпирлерин, ол Пленумга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң чугаазында айыттынган түңнелдерин болгаш айтышкыннарны ажылынга дайынчы программа кылдыр олар хүлээп ап, чаңгыс эп-сеткилдиг деткип турарлар. ССРЭ-ниң, РСФСР-ниң, Тыва АССР-ниң Дээди Советтериниң сессияларынга бадылаан 1979 чылдың экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң Күрүне планнарын чедиишкинниг күүседиринге бүгү-ле чүүлдерни ажыл-ишчилер кылыр. Ол дугайында хоорайның план комиссиязының даргазы А. И. Балакин илеткелиниң эгезинде демдеглээн.

Оңгу беш чылдың эрткен ийи чыл он бир айларында хоорайның бүдүрүлгелери үлетпүр продукциязын сайгарарының планын 104,4 хуу, чүък сөөртүрүнүң даалгазын 100,6 хуу, үүрмектеп садар бараан саарылгазының онаалдазын 102,8 хуу, чонга ачы-дуза чедирериниң планын 103,7 хуу күүсеткен. Хоорайның улус ажыл-агыйын хөгжүдеринге тоску беш чылдың ол-ла үезинге деңнээрге 5,2 миллион рубль хөйнү үндүрген.

Хоорайның садыг, амыдырал хандырылга болгаш коммунал бүдүрүлгелери планнын оналдаларын ажыр күүсеткен.

Найысылалды погаапчыдың, чаагайжыдар талазы-биле элээн ажылдар кылдынган. Аңаа ийи миллион хире рубльди чарыгдаан.

Улус өөредилгезиниң, кадык камгалалының, культура чырыдыышкынын албан черлериниң ажылы элээн сайзыраан.

1979 чылда найысылалдың экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң планында улуг хемчээлдиг ажылдар көрдүнген. Планда айыттынган хемчег бүрүзүнде кижи дугайында сагыш салыышкын илереттинген, ооң амыдырал-чурттаалгазының деңнелин бедидеринче угланган. Ниити продукция бүдүрериниң хемчээли 1978 чылдан улгадыр. Продукцияның немелде өзүлдези күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиткениниң күзели-биле чедип алдынар. Капитал салыышкынынга 11500 муң рубльди чарыгдаар, ооң иштинден чуртталга тудуунга 5910 муң рубльди берген, тодаргайлаарга 26137 дөрбелчин метр чуртталга шөлүн ажыглаалга кирер.

Күрүне болгаш кооператив садыгларының үүрмектеп садар бараан саарылгазы, чонга амыдырал хандырылгазының ачы-дуза чедиреринин хемчээли улгадыр.

Чонуң херегел бараанныарын бүдүрерин улам көвүдедирин, ооң шынарын экижидерин планда айыткан.

Сессияга илеткел кылганнар болгаш санал берген депутаттар 1978 чылда хоорайның экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң планының күүседилдезинге хандыр анализти бериш, кол кичээнгейни чедир шиитпирлеттинмээн айтырыгларже угландырган.

Үлетпүр, транспорт, тудуг организацияларының, амыдырал хандырылга, коммунал бүдүрүлгелериниң ажылында чедир кылдынмайн турар чүүлдер барын сессияга айыткан. Хоорайның 24 үлетпүр бүдүрүлгезиниң дөртү продукция бүдүрериниң болгаш сайгарарының, сезн күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң планын күүсетпээн. Тудуг организацияларының четпес ажылын сессияга шыңгыы шүгүмчүлээн, ынчангаш келир чылын чурттаалга бажыңнарын тударын дүргедедиринче, тудуг-монтаж ажылдарының шынарын экижидеринче, тудугжуларны четчелээр, өөредир, кижилдеринче кичээнгейни угландырган.

СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 чыл) Пленумунуң шиитпирлеринге, Пленумга эш Л. И. Брежневтиң чугаазында айыткан түңнелдерге болгаш айтышкыннарга дүүштүр база хоорайның экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң планын күүседиринче угланган хемчеглерни айыткан шиитпирни сессия хүлээп алган.

Т. ХЕРТЕК.

ЧОННУҢ УГААН-БОДАЛ БАЙЛАА

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлели литература, уран чүүл болгаш архитектура талазы-биле 1978 чылда РСФСР-ниң Күрүне шаңналдарын тыпсыр дугайында доктаалды хүлээп алган.

Шаңналдар-биле демдеглеткен чогаалдарда бедик идейлиг чорук, партийжи болгаш шынчы чорук сиңниккен деп, СЭТА-ның корреспондентизинге РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы В. И. Кочемасов чугаалаан. Олар бистиң хөй националдыг культуравысты улам-на байыдып турар.

Литература талазы-биле М. Горький аттыг шаңналдарны бөлүк авторларга тыпсыр деп шиитпирлээн. Оларның аразында «Ынакшылдың узун оруу» деп романның автору А. Ананьев биле «Чалыы назын», «Алдыы хоорайның чалы» болгаш «Даштыг дөргүн» деп орус кадээниң амыдыралының дугайында трилогияны бижээн Н. Кочин бар. Улуг Октябрьның ачызында дас-кежикти чедип алган манси улустуң салымының дугайында сагыш-сеткил хайныышкынын илереткен «Чүдүлгениң шүлүглели» дээш Юван Шесталов база лауреат атты алган. Орус критикада болгаш литературада демократтыг чаңчылдар айтырыынга критик Ф. Кузнецов «Үе-шагларның салгалдызы» деп номун тураскааткан.

Музыка талазы-биле М. Глинка аттыг шаңналды совет симфонияның эң эки чаңчылдарын бодунуң чогаадыкчы ажылынга хөгжүдүп турар композитор Б. Тищенкога тывыскан. Классиктиг болгаш амгы үениң операларынга сагыш-сеткилде артып калган овур-хевирлерни тургусканы дээш Ленинградтың С. М. Киров аттыг опера болгаш балеттиң үлегерлиг театрының солизи Г. Ковалева база ол шаңналды алган. Лауреаттар аразында ССРЭ-ниң Күрүнениң үлегерлиг Улуг театрының чаа тургусканы «Даш аалчы» деп операзының киржикчилери: дирижер М. Эрмлер, ыраажылар В. Атлантов биле Т. Милашкина олар база бар.

Театр уран чүүлүнүң талазы-биле К. Станиславский аттыг шаңналдың лауреаттарынга чаа кижилер немешкен. Олар дээрге Москвада Н. В. Гоголь аттыг драма театрынга «Эрик» деп шиинии тургузукчулары (режиссёр Б. Голубовский), ССРЭ-ниң Москвада үлегерлиг Биче театрының артизи Н. Гуляева болгаш Вологда областың драма театрының артизи М. Щуко, Краснодар крайның драма театрынга «Кочубей», «Кырган», «Фауст» деп шиилерни тургускан режиссёр М. Куликовский олардыр.

Чурулга уран чүүлүнүң талазы-биле И. Репин аттыг шаңналды «Колхозчу кодээниң амыдыралы» деп бөлүк чуруктары дээш чурукчу В. Киселевка тывыскан. Москва чооннуң амгы пейзажын чуруктулар А. Полюшенко биле С. Никиреев олар онзагай кылдыр чуруп көргүскеннер.

Чурукчу М. Мечевтин карел-финн аас чогаалының «Калевала» деп улуг тураскаалын каастап кылганы ном графиказынга көскү болуушкун болган. Бедик уран шынарлыг «Гжель» деп керамика кылыгларының авторлары база ук шаңналды алган.

Кинематография талазы-биле Васильев алышкылар аттыг шаңналды «Кыдыг чок фронт», «Фронт ындында фронт» (сценарийниң автору С. Днепров, режиссёр-тургузукчу И. Гостев) деп уран-чечен фильмнерниң чогаадыкчы бөлүүнүң киржикчилери алганнар. Ажылчын аңгыга тураскаатан бөлүк документалдыг киноларны дээш режиссёр Б. Рычков болгаш оператор Л. Максимов ол шаңналга төлептиг болган. Чоокку Чөөн чүктүң айтырыгларынга тураскааткан долу хемчээлдиг документалдыг фильмнерни тургусканы дээш Ф. Сейфуль-Мулюков болгаш телевидениениң өске-даа ажылдакчыларынга ук шаңналды база тывыскан. «Оюн-баштак мегелээшкин» деп уран-чечен фильм Н. К. Крупская аттыг шаңналды алган. Бөлүк архитекторлар, инженерлер болгаш тудугжуларга архитектура талазы-биле шаңналдарны тывыскан.

ДҮҮН КЫЗЫЛГА

Дүүн Кызылга, Политиктиг тырдыышкын бажыңынга, Тыва АССР-ниң Журналистер эвилелиниң баштаар чериниң калбак пленуму болган.

СЭКП ТК-ның июль болгаш ноябрь (1978 чыл) Пленумнарының шиитпирлерин амыдыралга боттандырар талазы-биле Тываның журналистериниң сорулгаларын аңаа чугаалашкан.

СЭКП Тыва обкомунуң ийиги секретары В. Е. Серяков пленумга илеткел кылган.

«Тувинская правда» солуннуң редакторунуң оралакчызы В. П. Филиппов, «Шын» солун редакциязының килдис эргелекчизи Х-К. С. Монгуш, Телевидение болгаш радио-дамчыдылга талазы-биле комитеттиң кол редактору Д. Е. Ендан, «Тываның аныяктары» солуннуң редактору М. О. Өлзей-оол, «Молодежь Тувы» солуннуң редакциязының харыысалгалыг секретары М. В. Тюменцева олар пленумга санал бергеш, СЭКП ТК-ның июль болгаш ноябрь Пленумнарының шиитпирлеринге үндезилээш, республикага улус ажыл-агыйы болгаш культура тургузуушкунунуң планнарын күүседип турарын чырыдар талазы-биле журналистерниң сорулгаларының дугайын чугаалашканнар.

Республиканың автоэргелелиниң АТБ-лериниң коллективтери оңгу беш чылдың үшкү чылының планныг даалгаларын чедиишкиннииг күүседип турар. Чамдык автобүдүрүлге черлери чүък сайгарарының болгаш тонна-километр эртериниң планнарын болгаш социалистиг хүлээлгелерин күүседипкениниң дугайын рапорттаан. 1-ги чүък автобүдүрүлгези ноябрь айда-ла тонна-километр талазы-биле планны күүседипкен, бо хүннерде чүък сөөртүрүнүң даалгазын күүседир дээш, шудургу ажылдап турар.

Чүък сөөртүлгезин үзүктелдирбес

ЧАҢГЫС ДЕМНИГ

Бирги АТБ-ниң чолаачылары декабрь айның 1-ге чедир 500 муң тонна янзы-бүрү чүъкту сөөртүр планындан ажыр 5,3 муң тоннаны сөөртүп, чогуур черлеринге чедирген. Дыка хөй чолаачылар болгаш бригадалар, колонналар оңгу беш чылдың үш чылдарының даалгазын хуусаадан ыракта эрте күүседипкеш, амгы үеде 1979 чылдың үлүүнде ажылдап турар. Чижээ, Платон Бочкарёв удурткан автоколоннаазы тонна талазы-биле планын октябрь 23-те-ле, а тонна-километрлиин — декабрь 12-де күүседипкенин рапорттаан. Ийи чыл он бир ай хуусааның иштинде ол автоколонннаның чолаачылары ниитизи-биле 500 муң тонна ажыг чүъкту сөөртүп 66 миллион 122,5 муң тонна-километрни эрткен. Колоннада А. Шевченко, В. Дресвянников, Д. Бабушкин олар чарышка тиилекчи боол. Чыл планын ССРЭ-ниң чаа Конституциязының бир чыл оюнга үткуштур күүсеткенин рапорттааннар. А чолаачы Ю. Тарасов оңгу беш чылдың дөрт чылдарының даалгазын күүсеткен.

Республиканың автоажылагыйларының Саян ындындан чүък сөөртүр талазы-биле чарыжынга бо АТБ-ниң коллективи чаңгыс эвес удаа тиилекчи боол келген. Бүдүрүлгениң эң дээре кижилеринден тургустунган тускай автоколонна бодунуң мурнунда салдынган сорулгаларны чедиишкинниг күүседип турар. Ону автомобиль ажыглалының участогунуң начальниги коммунист В. Н. Сидиев удуртуп турар. Коллективти ол быжыг найыралдыг, демниг кылдыр сргапизастап, кижи бүрүзүнүң планныг даалганы ыяап-ла күүседирин чедип алган. Ооң удурткан колоннаазы кызар-чаар материалдар сөөртүп, октябрь айда бүгү республика чарыжынга ийиги, а ноябрьда — бирги черни ээлээн, СЭКП обкомунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугун чаалап алган.

Бо айның эгезинден бээр Кызылдың 1-ги чүък АТБ-зиниң чолаачылары ниитизи-биле 2800 тонна ажыг курагаг чүъкту болгаш барык үш муң тонна тараа продуктуларын, мал чемнерин, улус ажыл-агыйының чүъктерин демир-орук станцияларындан кивир сөөрткеннер.

Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Ю. Н. Зюзиниң бригадазы чарышка тиилекчи боол турар. Бригадада чолаачылар А. Н. Кравцов, М. Ф. Дёмин болгаш өскелер-даа шылгарап, хүн бүрүде орукка чоруп, социалистиг чарышка тиилекчи боол турарлар. Чолаачылар М. Сухоносов, А. Коваленко, В. Блев болгаш өскелер-даа айда-ла чүс хире тонна чүъкту сөөртүп четтикип турарлар. Ол—база-ла бедик көргүзүг-дүр.

Ю. ЕГОШИН.

БУЛУТТАР АДААНДА ЧҮҮ БАРЫЛ?

„Венера-11", „Венера-12"; бистиң тайылбырывыс

Бистиң Галактикавыста 100 миллиард хире сылдыстар — ырак-ыракта хүннер бар. Оларның чеди муң хирезин анаа карак-биле хайгаарап болур, телескоп дузазы-биле дыка хөйнү көөр. Оон аразында планеталарлыг система болур чаңгыс сылдысты — Хүннү ам дээрезинде адап болур бис. Элээн хөй сылдыстар планеталарлыг боор деп түвеге чигзинип турбас, ынчалза-даа дорт хайгааралдар-биле ону шынзытпаан.

Венера (Шолбан)— Хүннү долганып турар тос улуг планеталарның Черге эң-не чоогу, кожазы. Чүгле ынчангаш безин космос шинчилелдериниң совет программазында ол онзагай черни ээлеп турар. Космос аппараттарының дузазы-биле планеталарны шинчилеп эгелээнинден бээр Венераның дугайында бистиң билиглеривис аажок өскерилген, көвүдээн. Совет эртемденнер болгаш специалистер «Венера» деп автоматтыг станцияларның сериязын кылып тургускан болгаш салып чоруткан. Хүн системазының база бир онзагай делегейи болур «Эртенги сылдыстың» хөй-хөй чажыттарын олар ажыткан.

В.И.ЛЕНИН
ВЕНЕРА-12
1978

«Венера—12» станциязының иштинде Владимир Ильич Ленинниң барельевин чураан вымпелди, а бадырар аппаратта Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң Сүлдезин чураан Күрүне демдээн тургускан.

ЧУРУКТА: Владимир Ильич Ленинниң барельевин чураан вымпел (адаанда) болгаш Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң Сүлдезин чураан Күрүне демдээ.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Хүннү долгандыр шимчээшкининиң үезинде Венера 584 хонук эрткениниң соонда Черге эң чоок турушту ээлээр. Ол үеде ийи кожа планеталарның аразында хемчээли 40 миллион хире километрге дең. Астрономияда ниити хемчээлдерге деңнээрге ол дээрге мырыңай эвээш хемчээл-дир. Ол хиреде-ле бис он ийи чыл бурунгаар безин Венераның чогум кырында чүү барыл дээр дугайында билбивис кончуг эвээш турган. Оон бир кол чылдагааны — Венераның аажок дыгый атмосферазы, планета кырындан 49—70 километр бедиктен шуут ыраваас сырый туман, булут болур. Чоокка чедир-ле хөй-хөй эртемденнер Венера биле Черни ийис планеталар-угбашкылар деп дөмейлеп турган. Шынап-ла оларның диаметрлери, массалары улуг ылгалышпас. Хүнден ап турар энергиязы база колдуунда дең чыгыы: Чер Хүнден Венерага бодаарга 1,4 катап ырак хемчээлде-даа турар болза, Венераның булуттарының энергия чылчырыкталдырары улуг. Венерада чылдың дурту бистиң Черииинден улуг-ла дудавас—225 хонук.

Радиоастрономияның баштайгы медээлери, чамдык сагаашкыннар-ла ийис «угбашкылар» дугайында ол бодалды буурадып дүжүрген: «эртенги сылдыстың» кырында кайгамчык изиг деп бадыткап эгелээн. Баштай дээрезинде аңаа бүзүрээр арга чок турган. Радиолокация аргазы-биле шинчилээшкиннер Венераның база бир элдептиг шынарын ажыткан; оон бодунуң өзээн бир долганырының үези Хүннү дээскинериниң үезинден хөй. Өскээр чугаалаарга чаңгыс хонуу чылындан узун дурттуг. Хүн аңаа барыын чүктен үнүп кээр.

«Венера-4» станцияның 1967 чылда Венераның кырынче таваар бадып, ону бүргээн агаарның газ составын дорт хемчээп эгелээнинден бээр аңаа оон аңгыда улам нарын тургузуглуг алды станциялар — совет эртемниң эъткарган аппараттары чедип, «эртенги сылдыс» дугайында ылаптыг медээлерни дамчыткылаан. Оон онзагай талаларын ам билир бис. Венераның атмосферазы планетаның бүгү массазының он муңчук кезээнге дең (Черииинден чүс катап хөй). Атмосферазының 95-тен эвээжевес хуузу углекислый газ (хөмүрзүг ажыг хей) боор турар, суг бузу болгаш Черииинде бар чамдык газтар мырыңай харык чок эвээш хемчээлдиг бар, талыгыр бедиктерде эвээш кислород бары база тодараан. Оон аңгыда хлорнуң, фторнуң, сераның кислоталарының бустаалары оон атмосферазында база холушкан.

Аппараттарның атмосферже ханылап батканының уламындан оон температуразының болгаш базыышкынының көргүзүглери улам улгадып турган. Планетаның шуут кырында изии ортумаа-биле 480 градус, а базыышкыны 1 дөрбелчин сантиметрге 93 килограмм опаажыр болган. Планетаның кыры аажок оңгул-чиңгил, кадыр дагларлыг. Ындыг байдалдарда океаннар, далайлар дугайында чугаалаан-даа херээ чок. Ындыг-даа болза атмосфера газының дыгыйы хөлчок улуг, сугнуң дыгыйындан 14-ле катап эвээш.

Венерада аажок изиг боор турарының чылдагаанын эртемденнер оон атмосферазының тургустунган кол кезээ болур углекислый газтың болгаш булуттарның тургузуп турары «парник эффектизи» дээр байдал-биле холбашкан деп тайылбырлап турар. Планетадан чылыгны космосче олар хереледирбейн, дедир эгидип турарының хараазы болур. А улуг базыышкын ол улуг изигниң хайызындан тывылган.

1975 чылдың октябрьда «Венера-9» болгаш «10» станциялар эртенги шолбанның баштайгы кылымал эдеринчилери апарган, а оларның хонуп бадар аппараттары өске планетаның кырының хевирин эртемниң төөгүзүнде бир-ле дугаар телевизор дамчыштыр көргүскен. Дагның кадыр ийинде чыдар даштар, хая-хорумнарлыг ыйгыл — телекамераның биске көргүскен девискээрлери ындыг болган. Оортан Венерада даглар тургустунарының байдалы Черде кайы хирел, ол хире деп түңнеп болур.

Венераның булуттары, амгы бар медээлерге үндезилеп алырга, күгүр холуксаалыг күгүр кислотазы боор турар. А Черниң булуттары дээрге суг бузу болгай. Ону деңней алырга чүүлдеспес деп чүве илдең. Ынчалза-даа сөөлгү үеде Чер кедизинде күгүр кислотазының кезикчигештеринден тургустунган ховар таваржыр булутчугаштарның база барын тодараткан. Олар вулканнар чазылганының база үлетпүрнүң агаарны бокталдырганының хараазындан тывылган боор турар. Венераның булуттарының тургузуун ылаптыг тодарадыры чоокку үеде чорудар шинчилээшкиннерниң сорулгазы.

Үстүнде бижээн чүүлдерден ап көөрге, бистиң кожавыс планетаны космос аппараттарының дузазы-биле шинчилээни хөй чаа, чамдыкта мырыңай элдептиг деп болур медээлерни берген. Оон-биле кады олар эртемденнерниң мурнунга чаа-чаа айтырыгларны тургускан. Оларга харыны Черден чоруткан дараазындагы аппараттар бээр ужурлуг. Хүн системазының планета бүрүзү бойдустуң чаяганы онзагай чүүлү болур. Оларны өөренири, шинчилээри Октаргай дугайында кижиниң билиин улам калбартып, немеп турар. Планеталарны шинчилевишаан бис боттарывыстың Черивистиң тыптып, хөгжүп келген төөгүзүн тодарадып, ханы билип алыр бис. Чамдык специалистер ийи планетаның байдалдарын деңнештирип тура, Венераның иштики болгаш кырының тургузуу ниити хөгжүлде талазы-биле Черниң мурнай берген деп түңнеп турар. Моон алгаш көөрге, Венераны шинчилеп тура, Чер моон соңгаар кандыг апаарыл (ол хуусаа оранчок ырак-даа болза) деп айтырыгны шиитпирлеп болгу дег.

Венераже салып чоруткан чаа станцияларның эртем ажылын колдуунда хонуп бадар аппараттар күүседир. Оон мурнундагы «Венераларның» чорудуп турган шинчилээшкиннери чергелиг шинчилелдерден аңгыда чаа шинчилелдерни чорудары «Венера-11 биле 12»-ниң программаларында көрдүнген. Чижээ, Венераның атмосферазының изотоптуг тургузуун шинчилээри Венераның атмосферазының «хар-базынын», канчаар сайзырап келгенин тодарадыр. Оон аңгыда атмосферада электриллиг болуушкуннарның байдалын шинчилээр.

Бо шинчилелдерде онзагай талалары база бар: бистиң «Венераларывыс»-биле кады планетаның чоогунда «Пионер-Венера» деп америк аппараттар база чеде берген. Совет болгаш америк аппараттар моон соңгаар бот-боттарының хөй-хөй шинчилелдеринге демнежи бээр боор дээрзинге бүзүреп болур. А ниитизи-биле бистиң кожавыстың физиктиг байдалдарының нарын шинчилелдери чорудтунуп турар.

«Венера-12»-ниң хонуп бадар аппарады планетаның атмосферазындан болгаш кырындан хемчээшкиннериниң түңнелдерин берипкен. Оларны ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының институттары сайгарып эгелей берген. «Венера-11» станция Венерада декабрь 25-те четкен.

Л. КСАНФОМАЛИТИ,
физика-математика эртемнериниң доктору.

КЫЛДЫНГАН ЧҮҮЛДЕР ЭСТАФЕТАЗЫ

ЧАА ЧЫЛДЫҢ КАРАВАЙЫ

Бистиң бүгү-ле чаңчылдарывыс, байырлалдар, ажыл-чымыштар хлеб-биле чарылбас холбаалыг. Бир хүн бурунгу нормазы—80 миллион килограмм ажыг. Кандыг-даа чаагай, чараш кылдыр белеткээн чем хлебти черле солуп шыдавас. «Хлебтиг стол магалыг, а хлеб чок стол анаа калбак ыяш». Хлеб — хөй арыннныг хуулгаазын—700 аңгы сорттуг.

Бистиң амгы каравайывыс — онза чоргаарал. Болбаазыраткан хөрзүннүң бээр белээ кажан-даа ындыг байлак болбаан. Чурттуң бүгү төөгүзүнге турбаан рекордтуг—235 миллион тонна дүжүттү бо чылын ажаап алган, ол дээрге чээрби чылдар бурунгаар алган дүжүттен ийи катап хөй.

Тарылга шөлдеринге тиилелге болза бистиң бүгү улузувустуу болур. Россияның тараажылары чаагай дүжүттү өстүрген, олар бир дугаарында 136,4 миллион тонна тарааны ажаагаш, оон 56 миллион ажыг тонназын күрүнеге саткан.

Украина биле Казахстанның чер ажылдыгларының кайызы-даа чурттуң шыгжамырынче миллиард пуд ажыг тарааны урган. Тарааны күрүнеге садарының планын, социалистиг хүлээлгелерин Белоруссияның, Узбекистанның, Азербайджанның, Таджикистанның болгаш өске-даа республикаларның ажыл-агыйлары долузу-биле күүсеткен.

«Тараа кажан-даа эң чугула продукт, бүгү-ле эң-не үнелиг чүүлдерниң эң үнелии болуп келген» деп, эш Л. И. Брежнев «Кур чер» деп сактыышкынынга бижээн. Улустуң эртем-техниктиг чедиишкиннериниң үези болур бистиң бо үевисте-даа, тараа биеэ хевээр улустарның амыдырал-чуртталгазының үндезин дөзү боор турар.

Октябрьның чурту бирги совет чаа чылды уткуп тура, бодунуң сорулгаларын «Тайбың болгаш хлеб дээш» деп ленинчи сөстер-биле чарлаан. Совет улустуң бүгү эрткен чуртталгазы, тиилелгелери база салган сорулгалары-биле шилип алган оруунга шынчызын бадыткап чоруур. Аңаа бистиң улуг, рекордчу тараавыс бөгүн бараан болуп турар. «Шыгжамырда тараа — өг-бүлелерде аас-кежии».

Д. СМИРНОВ,
СЭТА-ның корр.

Москва.

• • •

КУБАНЬНЫҢ БЕЛЭЭ

Эң-не чоок, хүндүлээр кижилерин — аалчыларны чаагай амданныг хлеб-биле уткууру шаг-шагдан ада-өгбелерниң чараш чаңчылы. Кубаньның станицаларынга дүжүт ажаалдазының үезинде чарыштың тиилекчилерин тараа шөлүнге ынчаар уткуп турар. Суурларга Чаа чылды база ынчаар уткуур. Бичии чаштар-даа, элээн улгады берген кырганнар-даа ёлканы дескиндир ырлажып, хөөрежир, ыяпла «Каравайны быжырдывыс» деп ырны күүседир. 1979 чылда кубаньчыларның сеңнээн каравайы кандыгыл?

СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 ч.) Пленумунга шылгараашнарның аразында Краснодар крайның тараажыларын база адаан. Россияның тараалаң чери бо чылын бодунуң бүгү төөгүзүнде бир дугаар 8,7 миллион тонна тарааны ажаап алган. Күрүнеге 4 миллион 351 муң тонна тарааны саткан. Кызыл-тастың эң күштүг, үнелиг тараазын ажаап алган. Оон далганындан эң-не чаагай пирогилер, торттар белеткеп, пряниктер, печенье болгаш өске-даа нарын чүүлдерни быжырып турар.

А бо бүгүнүң эгези—чер, тарылга, күш-ажыл. Дыка-ла хөй күш салдынган. Ынчалза-даа чер өрелиг артпас. Усть-Лабы, Приазовья, Төп Оргу ховунуң он бир көдээ районнары гадан-на 40 центнер кызыл-тасты ажаап алган. Кубаньның дээре мастерлери — 60 — 70 центнер дүжүттү өстүрүп алган.

Бөгүнгү тараадан даартагы тараа эгелээр. Кубаньчылар келир чылын чедиишкиннерни быжыглавышаан, оон-даа көвүдедип, бедиктерин шиитпирлээн.

В. КАЛИШЕВСКИЙ,
СЭТА-ның корр.

Краснодар.

КЫШКЫ ЧЕЧЕКТЕР

Бо ховар сад Ленинградтың төвүнде Воинов болгаш Потемкинская кудумчуларның белдиринде турар. Оон көрүкчүлери туяны, ак-көк шивилерни, поштерни, артышты, пальмаларны дириг чечектерден делгээнин көрүп болур. Мында 560 дөрбелчин метр шөлде бажың иштиниң каастаарынга херек үнүштерниң чуртта эң улуг доктаамал делгелгези бар. Дуржулгалыг специалистер оон композициялары-биле көрүкчүлерни таныштырып, бажың иштин каастаар талазы-биле сүмелерни берип турар. Пальма оранжереязы ол делгелгениң комплекизиниң дээжизи болган. Шил дээвириниң адаанда бүдүн чыл дургузунда температура доктаамал. Кышкы соок хүннерде чечектер, ногаан үнүштер аразынга баары онза эки.

Делгелге комплекизин тургузар талазы-биле ажылды ЛенНИИпроект институдунуң ажылдакчыларының удуртулгазы-биле кылган.

ЧУРУКТА: чечектер делгелгези.

М. Блохиниң фотозу

СЭТА-ның фотохрониказы

ТЫВА ФОТО-ЧУРУКТАРДА

«Тувинская правда» солуннуң фотокорреспондентизи, ССРЭ-ниң Журналистер эвилелиниң кежигүнү Владимир Кудрявцевтиң бодунуң тырттырган чуруктарының делгелгези Хөгжүм-шии театрында ажыттынган.

Көргүзери-биле делгээн 150 чуруктарда парлаалгага үр чылдарда ажылдап келген республиканың фотомастерлериниң бирээзиниң ажылдарының чүгле чамдыызы көргүстүнген. Ынчалза-даа олардан безин В. Кудрявцевтиң чогаадыкчы ажылын, ону чүү чүве өөртүп, сорук кирип турарын эскерип каар: Совет Тываның кижилери, оон чараш бойдузу, бистиң бурунгу чериниисте чаартылгаларның базымнары—бо бүгү оон ажылдарында илереттинген.

Кудрявцевтиң маадырлары—республиканың сураглыг хойжулары И. П. Сафоновтуң, Д.-Н. Ч. Ооржактың, М. Д. Чоланың азы алдарлыг тудугжу, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры К. Х. Данзырыңның, капитаннар Нугцетерниң, РСФСР-ниң болгаш Тыва АССР-ниң улустуң артизи Кара-кыс Мунзуктуң арын-шырайларындан сорук кириишкинни, чаагай сагыш-сеткилди көрүп болур.

Арга-арыгга болгаш тараа шөлдеринге бистиң чоруп чорааш эскербейн баар чүүлдерни мастерниң эскерип тырттырып кааны тергиин эки.

Владимир Кудрявцевтиң херечизи болбааны бистиң республикавыстың амыдыралында болган ындыг чугула болуушкуннар барык-ла чок. «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ийиги ээлчээн ажытканы, Тывага Як-40 самолеттуң эң баштай чедип келгени, Улуг-Хемни Саян-Шушенск ГЭС-ти тудуп турар черге кежир боганы, республиканың тараа шөлдеринде чымыштыг ажылдар оон чуруктарында илереттинген.

ЧУРУКТА: делгелгеде.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

КУНГУРТУГЖУЛАРДА

Республиканың хөгжүм-шии театрының хоочун артистери, бистер, чоокта чаа Кызыл районнуң «Терс-Хөл» совхозунуң Кунгуртуг суурга ужуражылга-концертти көргүзүп чеде берген бис.

Чарлал чок, хеп-хенертен ужуп чеде бээривиске безин чоп кежээ клуб долу болган. Аңаа улуг рольду Культура бажыңының эргелекчизи Боранак Эрексей ойнаан. Баш удур дыңнатпайн келген аалчыларга бараан боор, хамык чүвелерни утлап-баштаары аңаа онаашкан.

—Аңнаар сезонунуң үезинде келген-дир силер, аңчылар бир-ле кижи бүрүзү тайга-таңды кезип чоруй баргылаан. Ынчалза-даа, барып-барып хоочун артистер кээрге, кайыын аңаа олурар ийик, арткааннары чыылганы бо-дур—деп, директор тайылбырлады.

Артистерниң олурар-турар, аъштаныр-чемненир черлерин ол боду таарыштыр организастаан. Шала баштаксымаар, кижилерге эвилең-ээлдек, хөделип турда шалыпкыны канчаар. Директорнуң болгаш киномеханиги В. Кенденниң организакчы дузазы эвес болза, аңаа концерт көргүзер байдал бергедеп турган. Ол суурга сайгылгаан кыпнаандан бээр дыка үр апарганын чурттакчылар хомудап чугаалаан. Культура бажыңынга кино моторун чогуур өйүнде ажылдаткаш, чырыкты кыпсыптарга концертивис эгеледивис. Саадалып болбас турган, чүге дээрге мотор хөделдирер бензин база чегей.

Ындыг арай таарымча чок үеде безин ол суурнуң чурттакчылары бистиң концертивисти сонуургап, дөрт удаа көргени өөрүнчүг болду.

М. МУНЗУК,
Тыва АССР-ниң болгаш РСФСР-ниң улустуң артизи.

ЧЕМПИОН МУРНАЙ БЕРГЕН

ГААГА. (СЭТА). Элээди оолдар аразында делегей чемпиону Москва чурттуг Сергей Долматов Европаның элээди оолдар аразынга бирги чер дээш маргылдаада таблицада кирген. Беш салыгның соонда ол 4 санныг. Ээлчеглиг салыышкынга ол Шотландиядан келген Эндрю Мюрейни удуп алган.

Маргылдаа Гронингенде боор турар. Ында чээрби харлыг өрү эвес назылыг 28 шыдырааочы киржип турар.

Долматовтуң соонда 3,5 санныг болгаш соңгаарлаткан бир салыглыг норвег Бьерн Тиллер чоруп орар.

Ниитизи-биле 15 салыглар болур. Швейцар система-биле эртип турар маргылдаа январь 5-ке чедир уламчылаар.

ДЕКАБРЬ 29-ТА
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00—**«Үе».** Информастыг программа.
10.40—Эртенги гимнастика.
11.00—Уругларга фильм. **«Кызыл бөртчүгеш дугайында».** Уран-чечен телефильм.
13.15—Медээлер.
13.25—17.25 Чапсар.
17.25—**«Совет күрүнениң болгаш эргениң үндезиннери». «ССРЭ хамаатызы болуру».** Дамчыдылгага ССРЭ-ниң юстиция министриниң бирги оралакчызы А. Я. Сухарев киржир.
17.55—Хаак спортунуң талазы-биле Бүгү-эвилел маргылдаазы. Эр кижилер. 15 км. Красногорскиден дамчыдылга.

КЫЗЫЛДАН

19.00—**«Тыва неделя».** Информастыг программа.
19.15— **«Азия диптиң төвүнде».** Дамчыдылга.
20.00—Телемедээлер.

МОСКВАДАН

20.15—**«Бөгүн делегейде».**
20.30—РСФСР-ниң алдарлыг артизи В. Мешеринниң удуртулгазы-биле Төп телевидениениң болгаш Бүгү-эвилел радиозунуң электриллиг хөгжүм херекселдериниң ансамблиниң концерти.
21.00—**«Төп телевидениениң экранында эң баштай». «Хамаан чок».** Уран-чечен телефильм.
22.30—**«Үе».** Информастыг программа.
23.05—00.45 **«Хөглүг оолдар».** Телеконкурс. Төнгенде—медээлер.

ИИИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

19.00—**«Москва болгаш москвачылар».**
19.30—**«Хөглүг ноталар».**
19.45—**«БАМ-ны тудуп турар бис».**

КЫЗЫЛДАН

20.15—Чарлаалдар.
20.20—Уругларга фильм. **Пуф болгаш Муф чаа чыл шивизин каастап тур», «Электричество кайыын келирил».**
21.00—21.40—**«Чүгле силерге».** Фильм-концерт.

Агаар

Кызылдың агаар станциязының дыңнадып турарын ёзугаар алырга, бөгүн республикага болгаш Кызылга шокар булуттаар, хар чагбас. Барыын чүк углапышкынныг хаттың дүргени секундада 3—8 метр чедер. Агаарның температуразы республикага 28—33, чамдык районнарга 20—25, Кызылга 30—32 градус соок.

ОЛАР—КҮЗЕНЧИГААЛЧЫЛАР

Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык Культура бажыңының «Мажалык» агитбригадазының ат-сураа районда билдингир. Оон бот-тывынгыр артистери амгы үеде кыштың соогу-даа дивейн районнуң ажыл-агыйларының төптерин, фермаларын, хойжу бригадаларын баш бурунгаар тускай тургускан графиктиг ёзугаар эргилдир кезип турар.

«Мажалык» агитбригаданың үнүүшкүн санында оон концерт программазы чаартынып турар. Ынчангаш оларны районнуң ажыл-ишчилери улуг сонуургал-биле уткуп, көргүскен номер бүрүзүн адыш часкаашкыннары-биле үдеп турар.

Агитбригаданың бот-тывынгыр артистериниң аразында ырлаар, танцылаар, каттырынчыг, шоодуглуг чугаалар чугаалаар, сыгыртыр, хөөмейлээр кандыг кижилерни чок дээрил. Агитбригаданың удуртукчузу Чойганмай Көгел ырлап турда, солун-на. Оз Кара-кыс Мунзуктуң «Ушкаш келийн» деп ырын узун суук кылдыр кыңгырадыр ырлап бадырыптарга, көрүкчүлер таалап каар.

Культураның хоочун ажылдакчызы Дырыштан Моңгуш база талантылыг ыраажының бирээзи, оон ыңай ол сыгыртып турда, база хала чок. Шоодут чугааларны ол хөктүг, каттырынчыг кылдыр чугаалап билир.

Светлана Ооржак биле Людмила Ооржак олар дыңнаксанчыг чараш кылдыр ырлап билирлер.

Культура бажыңының хореография талазы-биле методизи Валентина Куулар онаашкан ажылынга бедик харысалгалыг, кызымак, чүткүлдүг комсомолчунуң бирээзи. Ол район төвүнүң танцы уран чүүлүнге хандыкшылдыг аныяк оолдарын болгаш кыстарын хаара тудуп, эвилең-ээлдек көрүштүг, кашпагай кылдыр танцылаарынга өөредип турар. Ынчангаш аныяктар хостуг үе-шагын уран чүүл-биле холбаарынга ынакшып турар.

Оон тургусканы «Долаана», «Аныяктар» дээш оон-даа өске танцыларны хойжулар, саанчылар, кадарчылар —көдээниң бүгү ажыл-ишчилери сонуургап турар.

Тыва танцыларының бирги республика көрүлдезинге Валентина Куулардың «Долаана», «Үдээшкин» деп танцылары бирги чергениң дипломнарын алган.

Агитбригаданың удуртукчуларының бирээзи — Кызыл-Мажалык суурнуң уран чүүл школазының балет башкызы Елена Ондар танцы уран чүүлүнүң талазы-биле билиин аныяк-өскенге улуг чүткүл-биле дамчыдып келген. Оон школада өөредип турар 25 бичии уругларны ам бир каш чыл эртерге, танцылап билир кижилер ол болур.

«Мажалык» агитбригада бодунуң мурнунга онаашкан ажыл-херээн ылап кызымак күүседип турар. Ынчангаш оларга районнуң ажыл-ишчилери бедик хүндүткелин көргүзүп турар.

Х. ХЕРЕЛ.

Редактор В. С. ШАРАВИИ

Кино

ДЕКАБРЬ 29-ТА

«НАЙЫРАЛ»: «Буурап дүжер чыгаап» 10.00, 11.45, 13.30, 15.15, 17.00, 18.45, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Адыр, мана!» 9.50, **«Камгалал хеви чок рыцарь»** 11.10, 15.10, **«Хүн адаанда доозун»** 12.50, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Томааныг американнар» 12.40, **«Дөрт мушкетерлар»** 14.20, 17.10, 20.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Киночыынды» 11.00, 13.00, **«Кардиналга удур дөрт»** 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ:
индекс 667000

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчызының 2-35-24, 2-31-75, харысалгалыг секретарьның 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжи амыдырал болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, пропаганда килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47 үлетпүр килдизиниң 2-22-64, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация килдизиниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун кедбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 17531. Чагыг № 2755.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС—01456